

interkom

ČS FANDOM

informační
servis
fandomu
6-7/2017

Nosorožci a lenochodi na Euroconu v Dortmundu

Odras českých conů v celoevropském podání v příjemném Dortmundu, setkání s fanoušky z celého světa, pěkně připravený program i pár literárních cen, tak se dá shrnout letošní Eurocon. A samozřejmě nesmíme vynechat okřídlené nosorožce, lezoucí lenochody, boдрé lry a překrásné krajiny fantastických cestovatelských destinací. Jako první nás v Dortmundu už pár minut po výstupu z vlaku uvítali okřídlení nosorožci. Postupně jsme ve městě narazili přinejmenším na deset kousků. Pak přišla krásná knihovna, chvíli poté pronajatý byt a po procházce městem předconové setkání, kde jsme se seznámily s několika polskými, americkými i německými fanoušky. Poláci mluví anglicky trochu lámavě a u našeho stolu jen Petra rozumí trochu polsky, a tak je sbližování trochu kostrbaté. Až později večer dorazí účastníci, které znám z Barcelony, jako editorka Cheryl Morganová, autoři Charlie Stross nebo Ian Watson.

Loňský Eurocon v Barceloně měl kolem čtyř set účastníků. Letošní byl oproti němu zhruba poloviční a zpočátku až strašidelně připomínal mnohé české cony – vejdete do budovy silně připomínající školu, vidíte stánky antikvariátů a kolem nich postávají starší účastníci v kostkovaných košilích a rybářských vestičkách. Cítíte se jako doma – ale něco je jinak. Předně se tu mluví především anglicky (ačkoli často zazní i němčina a občas polština a jiné jazyky). Profesionální materiály jsou dvojjazyčné, anglicko-německé. Na chodbě potkáme stánky Worldconu v Helsinkách (letos v srpnu) i v Dublinu (2019) a na „tržišti“ jsou materiály také k Worldconu 2018 v San José,

pravidelnému LuxConu v Lucembursku a dalším akcím po celé Evropě; jedinou neevropskou výjimkou je právě San José. Kromě toho se tam setkáme s knižními stánky nebo steampunkovým koutkem autorky Anji Bagusové.

V programu drobně převažují anglické pořady, ale dočkáme se i tlumočených anglicko-německých a jen německých. Složení je poměrně klasické: populárně-vědecké přednášky, pořady o filmu/seriálu i literatuře, literární panely, rozhovory a diskuse i pár hudebních pořadů. Pár kousků bylo lehece uspávacích, jak už to bývá na každém conu, ovšem většina byla zajímavá, dobře připravená i provedená. Zajímavější než pořady (jak už to také bývá na skoro každém conu) ale bylo setkávání s dalšími účastníky. Například čestným hostem conu Autunem Purserem, výtvarníkem a hlubokomořským biologem. Jeho galerii si můžete prohlédnout na www.apillustration.co.uk.

Pak tu byl například Valentin Ivanov, astronom (jehož jsem potkala znovu o dva týdny později na EWASSu) a fanoušek, který vede bulharský podcast krátkých povídek. Uvažuje o občasném zařazení zahraničních hostů, a tak se v podcastu zřejmě časem objeví i pár českých povídek přeložených z angličtiny do bulharštiny. Francesco Verso pro změnu vede širší síť s cílem zvětšit množství překladů mezi různými evropskými jazyky – i z tohoto setkání snad vzejde pár nových překladů. O překladovou fantastiku se zajímají i Ian Watson a Cheryl Morganová. S Cheryl jsme stačily i vyzkoušet místní restauraci (na samotném conu bylo jen drobné bistro a stánek s pizzou).

Jedním z nejvýraznějších účastníků byl pokračování na str. 9

OBSAH

Nosorožci a lenochodi na Euroconu v Dortmundu	1	Až příliš neuvěřitelná dobrodružství	17
Čtenářův průvodce po Interkomu	2	Nové komiksy v Argu	18
Hvězdný bulvár	3	CENY ASFFH 2016 – hodnocení	19
Con-EC	9	Civilizační šok ²	24
Jmenuji se Jan Křeček		Časem s vědou – červen	26
a jsem Anonymní Akademik...	10	Nobelovy ceny a trianagl omylnosti	27
Soutěž národů – ASFFH 2016	11	Časem s vědou – červenec	28
Fanziny opět fungují	11	Sny na obloze	29
Jak (ne)funguje Akademie SF,		O vědě a psaní s Hanušem Seinerem	30
fantasy a hororu (a jak by měla)	12	Proč se lidé zabíjejí	31
2 x Sergej Lukjaněnko	16	Tradiční setkání	
Povídkový výběr hvězdné autorky	17	Klubu kamarádů Kapitána Kida	32
		Parcon 2017 již 21. 7.	32

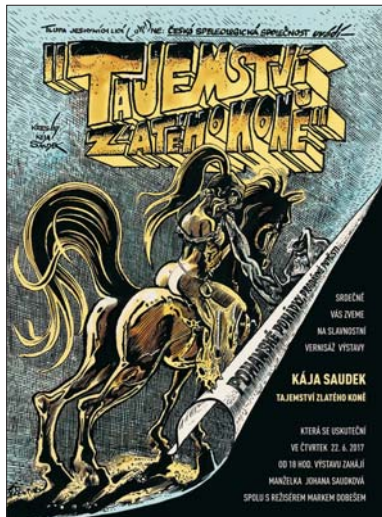
Čtenářův průvodce po Interkomu

K obsahu tohoto čísla

Omlouváme se laskavým čtenářům, že v tomto napůl prázdninovém čísle přinášíme většinou obtížné či přinejmenším nijak moc zábavné texty týkající se hlavně Akademie SFFFH. Takže si můžete přečíst dva texty Honzy Křečka (*Jmenuji se Jan Křeček a jsem Anonymní Akademik* na str. 10 o jeho zkušenostech s Akademií a pak zhodnocení loňského Akademického roku na str. 19). Další pohled přináší rozsáhlé interview mé osoby a Ondřeje Moravy ohledně minulosti, současnosti a možné budoucnosti Akademie. Je toho trochu moc, ale osvěta je prostě nutná v době, kdy se například Boris Hokr na iLiteratuře podivuje, že na svém formuláři nenašel kategorii *Nejlepší časopis*, a komentuje to slovy: „Je jednou z nevýhod Akademie, že nelze ani tušit, kdo vlastně o této kategorii hlasoval...“, a každý, kdo je jako on stejně líný se zeptat, to může brát jako poukázání na něco podezřelého. A když se takových výroků na tenké hranici neinformovanosti, lenosti a hlouposti nahromadí víc (a že se to děje v množství větším než velkém), pak spolu se záměrně toxickými prohlášeními oněch několika jedinců, kteří si z posedlosti Akademií udělali životní program, může neinformovaný čtenář nabýt dojmu, že se okolo Akademie dějí nějaké temné rejdy.

Ale trocha místa vedle toho přece jen zbyla: Julie Nováková vyrazila s Petrou Štarkovou do Dortmundu na Eurocon (viz. str. 1) a mezi jiným přivezla cenu pro Hanuše Sainera, rozhovor s ním najdete na straně 30. Jirka Grunt rozebírá dvojrozměr S. Lukjaněnka, Wendy Šimotová reprezentativní povídkovou sbírku Jany Rečkové a Markéty Gajdošové se pustila do málo známé chorvatské fantastiky. Martin Gilar spolu s Františkem Houdkem opět naplnili své tradiční rubriky, jak občas slychám, v Interkomu vlastně nejčtenější :).

Zdeněk Rampas

Dřeváček

Loutkové divadlo Heršpice
Zve na představení

Loutkové hry
Král Lávra

Hra se koná dne 2.7.2017 v 16 hod.
určená školním dětem i dospělým.
Obsazení: Kataliněk, Kukulín, Matka, Cizinec+Červíček, Kral, Kati, Hudební doprovod, Věpřava a režie

Sofia Váňová, Jana Sevděšová, Věra Chlénková, Silvie Friedmannová, Mira Okénka, Martin Okénka, Jitka Otánská

JEDNO LÉTO
DESÍTKY
DOBRODRUŽSTVÍ
—
PAPERBACKY
ZA 169 Kč
AKCE PLATÍ
OD 1. 7. DO 31. 8. 2017

interkom

**INFORMAČNÍ SERVIS
ČESKOSLOVENSKÉHO
FANDOMU**

číslo 6-7/2017 (312)

Adresa redakce

INTERKOM

Letecká 6,
161 00 Praha 6, ČR

e-mail: zrampas@gmail.com
<http://interkom.vecnost.cz>

Šéfredaktor

Zdeněk Rampas, MCL

Grafická redaktorka

Kristýna Benediktová

Redakční kruh

Franta Houdek a Michaela

Autoři tohoto čísla

Karel Dvořák, Antony,
Milan Fibiger, Markéta Gajdošová,
Martin Gilar, Filip Gotfrid,
Jiří Grunt, František Houdek,
Karel Krajča, Jan Křeček,
Leoš Kyša, Ondřej Morava,
Jára Míkovec, Julie Nováková,
Zdeněk Rampas, Hanuš Seiner,
Wendy Šimotová, Barbora
Vrobelová

Fotografie

Hanina Veselá

Sponzoři tohoto čísla

Jiří Doležal, Jiří Grunt

Vychází nepravidelně.
Uzávěrka tohoto čísla
byla dne 7. 7. 2017

ISSN 1212-9089

Všechny články a recenze

© INTERKOM

Hvězdný bulvár

Odposlechnuto

V Praze otevřeli první veganské řeznictví. Ve zbytku republiky se tomu říká květinářství.

Pemik

Když chce člověk být pro EU, není dobré moc číst německý tisk.

Jára

Konečně jsem pochopil hipstery. Všechny ty účesy, kavárny, brýle, koláče a kostýmy, všechno je to cosplay Twin Peaks.

Satai

Má fyzicka se už zhoršila natolik, že dávám přednost couřákům před běhnamy.

Franta

Z debaty o Stoneově interview s Vladimírem Vladimírovičem

Putinova politika stojí na sobeckém imperiálním realismu, zatímco naše euroelita má hlavu v oblacích a nohy v žumpě.

A není to naopak?

Myslíte nohy v oblacích a hlavu v žumpě?

◆ ◆ ◆

Svět knihy a Akademie SFFH

● 11. května (čtvrtek) se vydávám na Veletrh a docela jsem zapomněl, že tam mám schůzku s Barborou Vrobelovou, naštěstí tam byla spousta stánků přístupných i bez vstupenky, kde se zabavila, než jsem dorazil. Stihl jsem jen konec Vilminy přednášky a pak jsem na stánku XB-1 obdivoval vystavené amatérské exoskely. Zlomyslně jsem se ptal, zda jsou uchystané pro Vlada Říšu, byl jsem na něj dost našťavaný, protože nedokázal uhlídat, aby pořad o XB-1 nebyl v době Akademie.

Postupně jsem decentně vynadal všem pořadatelům doprovodného programu a před Sašou Rusevským jsem rozvinul konspirační teorii o tom, že může jít o rafinovaný plán, jak jej donutit, aby si došel pro nějakou cenu. Ale jak je v Čechách obvyklé, hledáme-li příčinu průšvihů a můžeme-li volit mezi spiknutím a lemplovstvím, jde vždy do druhé. Se Sašou jsem ještě domluvil úschovu věci Akademie na jeho maxistánku a pak se vydal na křest dvou myceliálních CDROM. Pořad uváděla Šárka Nováková, bohužel jsem musel brzy odejít, už ani nevím proč, ale pár slov nám o tom napsala Barbora Vrobelová:

Pokračování mykologických audioknih

Jedenáctého května nám na knižním festivalu spisovatelka Vilma Kadlečková, režisérka Jitka Škápíková a herečka Jana Stryková představily pokračování audioknih scifistické ságy Mycelium. Přinesly nám hned dvě knihy, a to *Pád do temnot* a *Vidění*. Sama autorka ukázkou z knížek slyšela na besedě poprvé a byla více než spokojená. Jitka Škápíková uvedla, že už se připravuje na pátý díl, ale ráda by počkala na dopsání poslední knihy, aby je mohla natočit pospolu, jako se jí to podařilo u třetího a čtvrtého dílu. Kdy ovšem vyjde poslední kus, je ve hvězdách, přiznala autorka.

Mycelium je jedna z nejdelších českých a slovenských scifistických ság (ne-li vůbec), tak ani její audioknihy nemohou za rekordy zaostávat. V první knize účinkovalo devět herců, u čtvrté už jich bylo sedmáct a s nástupem šesté bychom se měli dostat až na dvacet mluvených rolí, které celkově v Myceliu vystupovaly. Zároveň by se knížky měly dostat na 120 hodin mluveného záznamu.

Režisérka si zakládá na tom, aby každý z herců byl hlasově dobře rozeznatelný od ostatních, a velmi si chválila práci s některými z nich. Ať už s těmi zkušenějšími, jako je Martin Zahálka, Lucie Polišínská nebo Jaromíra Mílová, tak s nováčky Martinou Krátkou a Michalem Balcarem.

Též se svěřila, že jí přišlo úžasné číst ōssein, který má představovat „nečitelné písmo“. Díky tomu musí každé slovo přepsat foneticky a snaží se, aby každý herec vyslovoval daná slova stejně.

Jitka: „Pro audioknihy ideální...“

Vilma Kadlečková: „... upřímně mě to děsí. A po pravdě řečeno, kdyby mě napadlo před těmi patnácti lety, že to někdo bude nucen vyslovovat ty ōsseinský slova a že to bude nutný nahrát... nevím, jestli bych si to hned na začátku nerozmyslela...“

Fanoušci Mycelia jsou rozhodně rádi, že si to autorka nerozmyslela, a stejně tak ráda byla i herečka Jana Stryková, která přišla plně sžitá s rolí své postavy Kaměle a s humorem odpovídala na dotazy lechtivých zákulisních zážitků.

Moderátorka: „Jaký je ten sex člověka z ōsseankou? Jaké to bylo a jak to funguje, když jsou teda ōsseané zároveň odpudiví, ale sexy?“

Jana: „Ten sex je hodně kvalitní, musím říct...“

Vilma: „Tak to je možná mužským hrdinou, ne? Teda z toho ženského pohledu...“

Jana: „Tak samozřejmě i z toho mužského je kvalitní... jákože takhle, ta Kaměle je dobrá ve všem...“

I Geňa si klade otázku: Být či nebýt (nakladatelem SF) (foto Hanina Veselá)

Ačkoliv sama herečka netuší, zda je Kaměle kladnou či zápornou postavou, jelikož autorka udělala každou postavu ve svých názorech unikátní, hraní si užívá a doufá, že v budoucnu „vyhraje“ nad Pinkertýnou.

Barbora Vrobelová

● **12. května (pátek)** opět jsem dorazil dost pozdě, ale díky tomu jsem potkal Marka Dobeše a pohovořili jsme o jeho hereckém kariéře na Primě ☺

Pak jsem vyhledal stánek nakladatelství Host a domluvil s nimi předání jejich sponzorského dárku, velké tašky s knihou pro vítěze všech kategorií.

Ještě jsem stihl Vilmin tradiční pořad o tom, kdy bude další Mycelium, démonicky moderovaný Richardem Klíčníkem, odávajícím, jak to má Argo s některými autory těžké.

Okolo páté vyhlížím auto se Sfingami, ale vše je jinak, volá Ondřej, že je má doma a přiveze je až zítra.

● **13. května (sobota)** dopoledne potkávám Danielu Kovářovou (dala mi k recenzování Almanach obce spisovatelů Duše plné slov), Vilmu Klímovou, ta mě seznámila s Miladou Kulíčkovou z Kosmasu (bylo velmi příjemné a inspirativní poznat člověka z knižní branže, který ještě není vyhořelý), pak Ivo Fencla, Ivana Al'akšu, Frantu Moravce, Jarka Mosteckého, občas vybíhám před pavilón, abych předal vstupenky Pagimu a Dárečkovi, pak ještě Karolině Francové, pomocníkům a účinkujícím Akademické slávy. Jako obvykle, když jsem byl právě na opačném konci Výstaviště, se ozvala Lenka Benedíková z Con4PASu, že jsou u vchodu a že přivezli sponzorské dary, a tady mi to již začíná splývat.

Ondřej Morava a Lucie Lukačovičová mají miminko, takže letošní Akademie proběhla bez časově náročného vymýšlení nějakých obtížných figur a zvaní jinde časově vázaných celebrit, možná až jednotvárně ceny předávali většinou ti, kteří je předtím nebo potom doslali, když se chvilku před zahájením objevil Ivan Al'akša, bylo pozdě na scénáři něco měnit...

Nicméně jak Ondřej, tak Adélka, ta zvláště, to zvládají každý rok lépe (a bohužel i rychleji). Jako obvykle nikdo nepozornil laureáty, že si mohou dát diplom od velké tašky Hosta, a nikdo ani neřekl, že v každé té tašce je kniha *Všemi dary obdarovaná*, která letos zvítězila v kategorii Fantasy a horor.

Přestože jsme měli poslední pořad a po nás nikdo nenásledoval, skončili jsme skoro o půl hodiny dříve; jak by se nám letos hodily předlouhé vtipy Richarda Klíčníka, kvůli kterým nás museli veletržní zřízenci z pódia vyháňet.

Před přesunem do poakademického rehabilitačního střediska v Park Hotelu byla ještě chvilka času, tak jsme s Michaelou prošli pár stánků, potkali jsme Ivana Adamoviče, pověděl nám, jak se jeho syn poprvé dostal do bulváru, když si do školy přinesl legálně koupenou maketu granátu, mají ty děti dnes jiné možnosti, nevzpomínám si, že by kvůli někerému z mých vrstevníků evakuovali školu.

Pak jsme upozornili Šárku Novákovou z OneHotBook, že na pódium zůstaly krabičky s nějakými cenami za audioknihy. A co byste řekli, byly jejich, zapomněli je tam.

Když jsme dorazili do pizzerie v přízemí *Park Hotelu*, u stolů rezervovaných Honzou Vaňkem, jr. už bylo skoro plno, Vilma, Sanča Fülle, Karolina Francová, Bára z Poříčan, překladatel Milan Žáček s ženou a synkem, pak ještě dorazil Filip Gotfrid a Hana N. V družné atmosféře jsme tam pobýli tak do deváté, potom začala mít Vilma obavy o babičku ponechanou v péči jejích dcer, a tak jsme se rozpustili.

Karolina se učí základy korejštiny, tak jsem jí slíbil něco ze své produkce.

● **14. května (neděle)**, vydávám se brzy po ránu znovu na Výstaviště, potkávám Jirku Pavlovského, a protože veletrh pozvolna přešel z hektické do závěrečné části, docela dlouho debatujeme, pak narazím na JWP a konstatujeme, že se díky pořadům v sále fantastiky Veletrh změnil v největší náš literární con. Kdyby tam byla lepší akustika, snad bych se do toho také mohl zapojit, když už teď nemám Akademii (celou) na hrbu. Potkávám majitelku Pevnosti a zdá se, že je těhotná, zadoufám, že to s tím naším vymíráním obecně a fanoušků zvláště nebude tak horké. Blahopřejeme.

Potěšil mě Host, když vystavil své Akademické ceny na pultě, když místo toho mohl nabízet o skoro půl čtverečního metru knih. Na několikrát pokus se mi podařilo přivést Vilmu ke stánku Dokořánu a představit ji Zdeňkovi Kárníkovi. Díky tomu jsem tam byl ve chvíli, kdy vyhlásili 50% výprodej, koupil jsem si Gottland a Snuff od Viktora Pelevina.

● **17. května** Interkom jde konečně do tiskárny, leč marny všechny snahy, pro nemoc v ní setrvá snad deset dní. Navíc místo abych se věnoval věcem zanedbaným kvůli veletrhu a Akademii, věnuju se tradičnímu poakademickému řevu. Po dvaadvaceti letech existence Akademie, šesti letech v branži vydávání SF a čtyřech dnech čekání na odpověď Ondřeje Moravce Jan Kravčík & Hana Fruhwirtová z Gorgony začali pátrat po tom, co je to Akademie, a narazili na její hodně zastaralý web. Napsali o tom článek na svůj web www.gorgona.eu a rozpoutali tím diskusi s mnoha toxickými příspěvky, těch si všimát nebudu. (Je to jako, když se někdo posere na audienci u královny, nejlepší reakcí je od něho poodstoupit a dělat, že se nic nestalo.), Docela informovanou a realistickou reakcí mě na FB překvapil **Leoš Kyša**:

Už jsem to komentoval jinde, ale že jsi to ty, zkusím to shrnout fundovaněji. Oddělím to do dvou pasáží. Text samotný je ve své podstatě uplakaný blábol. Každý seznam hodnotitelů je snadné sestělit. U té odborné sekce to navíc vznikalo tak, že si odborná media vybírala své zástupce. Proto jsem v tom posledním seznamu já – za Pevnost. A teda odstřelit zástupce

Pevnosti a XB-1 s odkazem na kvalitu webových recenzentů, je podpásovka velická, řekl bych taková nabubřelá hloupost, kterou teď v debatách o české fantastice sledují čím dál víc. Kdo jiný by měl vlastně tu produkci nejméně sledovat a hodnotit, než recenzenti a knihkupci? Já třeba čtu kompletní českou produkci, stejně tak většina knihkupců ze speciálků. Nápad se zapojením nakladatelů je blábol ještě větší. Pomiňme autory toho textu, kteří vydali už jednu českou knihu, tak toho asi o české fantastice hodně ví. Kolik nakladatelů poctivě sleduje jinou než svou produkci? Ano, u české produkce by sis asi vystačil po jednom člověku ze Strak, Brokilonu, Tritonu a Epochy, protože většinu české fantastiky dělá tahle čtyřka, ale stejně by každý přirozeně šel k tomu podpořit svou vlastní produkci. Třeba proto, že ví, kolik se za každým románem, co vydal, skrývá práce... A teď k té Akademii – Jana s Martinem se opravdu snažili a v té době jsem se také nechal překecat, abych pro Akademii hodnotil. Zrovna ti dva mají všeobecný kredit v branži a byla škoda, že to nevyšlo. Není fér ale na Akademii jenom plivat. Ano, u piva si můžeme všichni dělat legraci ve stylu: „A kdo to asi letos vyhraje? Že by Vilma?“, ale má to pár háčků – ti staří tygři prostě dělají x let nějakou práci, za kterou je vlastně nikdo moc nepochválí a která kdysi víc, dneska méně, něco pro tu českou fantastiku přinesla. Obdivuji tu výdrž a zarputilost a to zrovna mě nikdo nemůže podezírat, že bych byl člen nebo fanda tohoto bratrstva. Kdo není slepý, musí to vidět. Stejně tak, i kdyby to hodnotil kdokoliv jiný, tak prostě Vilma něco umí a dřív nebo později by se v nějakých cenách objevit musela... No a na závěr jistě zamyšlení k tomu, co s tím – Nic. – Reforma Akademie je zbytečná. Nemá to smysl. Můžeš vymyslet nové žánrové ceny. Smysl by měly v okamžiku, kdy by se třeba spojila Pevnost a XB-1 a udělaly společnou cenu, kterou by šéfovaly obě redakce. Jsou na ty časáky napojení staří i mladí, líní i aktivní a lidi s rozhledem. Ale položme si otázku – Proč to dělat? Čtenáře to nezajímá, je za tím spousta práce a akorát se člověk bude rozčílovat s rejpalama ze všech stran. Je to asi jako řešit sračky kolem šestnáctiletých webových recenzentů. Pokud děláš dobrou práci sám o sobě, čtenáři to ocení. Pokud ne, žádné ceny, recenzenti a webíky s návštěvností pět set čtenářů, z toho 400 omylem, to nezachrání.

Více na stranách 10 až 15 a 19 až 23.

Večer v Galerii Lucerna křest knihy rozhovorů s Ivanem Havlem „Právě proto, že jsem“. Musím se ale přiznat, že mě nejméně zaujaly obrazy Vlastimila Třešňáka a hudební doprovod Romana Hraničky.

● **22. května** se scházíme v Časlavské, abychom vyzkoušeli účast v hospodském kvízu v CarpeDiem, bohužel Honza Vaněk jr. cestou zjistil, že to tam na poslední chvíli zrušili, a v dalším blízkém podniku je nutná registrace předem... Dohodli jsme tedy hráčské pondělí u nás.

Nějak se nám ty pondělky rozředí, ty jsou pořád nějaké Velikonoce, První máj, Osvobození, ani mě moc nepřekvapilo, když jsem zjistil, že ještě nemám květnové XB-1.

● **24. května** jsem opět musel volit mezi „Slova mají křídla“ a KJV, tentokrát jsem zůstal věrný scifistické komunitě, i když

mě bojové sporty až tak nezajímají, ale když Zdeněk Pobuda slíbil, že přijde, a pak to i splnil, byla volba jasná. Než dorazili ostatní, mluvil jsem s pamětníkem Vincentem, který vzpomínal na staré sovětské, ještě za Stalina točené filmy podle verneovek. A shodli jsme se, že nebyly zdaleka tak z ideologických důvodů zkurvené jako ty současné. Rozhodně do nich bylo přidáno méně dokladů třídního boje než do těch dnešních černochů, ženských a ahistorických názorů.

Když začala přednáška, nelitoval jsem, Jakub Hoza (autor Egonova nakladatelství) přednášel velmi erudovaně a poutavě, že i Zdeněk vydržel takřka do konce.

Cestou domů jsem si v metru četl omylem sebrané Právo, a jestli tenhle plátek odráží nebo formuje názory lidí, co se žije rukama nebo neumí čerpat dotace, tak jsme celkem v bezpečí, tady si nikdo nikdo s multikultí či vítačským programem neškrtně. (Problém je, že ne vše, co se později dělá, se píše do stranického programu, a i to, co se tam prozradí, málokdo čte.)

● **25. května** jsou u Kruhu jen čtyři mohykáni, dlouho se tam nezdrím a pak s Pavlem Houserem navštívíme Honzu Hýska. Ten zavzpomínal, jak jej v raných devadesátkách Vašek Soukup přesvědčil, aby vydal *Strach nad Albrechtovem* asi v šesti tisících kusech, pak prodal jen zlomek, a ani za ten mu nic nezaplátil.

27. května pořádáme malý odpolední dýchánek u nás na zahradě. Hlavně pro známé z naší strany Prahy, Mikovcovy, Rámišovy, ale nakonec dorazila Milena s Viktorem (přijeli později, čekali na Martičku, až se vrátí z tábora mažoretěk) a Vilma s Uršulou, za kterou přijel z nějaké akce na Letné Martin. Po delším čase se k nám dostala i Sanča Fülle, jen Jolana byla na Slovensku. Ale dvanáct je pro nás tak akorát.

Zrovna jsem pracoval na knize V císařských barvách a přítomní pánové, latentní militaristé, o ni projevíli zájem. ☺

● **30. května** jsem konečně vyzvedl Interkomy v Jalně, pak je hodil do Časlavské a odtud zajel do hospody Pod Smetánkou na kus řeči se Zdeňkem Rosenbaumem.

● **31. května** nás Eva Kaiserová pozvala na divadlo do Písecké brány, po kterém jsme zlehka oslavili její kulatiny, a potkali jsme tam vedle paní Kalinové a Vaška Vilka s manželkou podstatnou část OneHotBook, Martina Pilaře a Jitku Škápíkovou (ta je Evinou kamarádkou, chodí spolu na opery :), a hlavně tam na hang drum hrál Jiří Šámal, inu svět je malý...

● **1. června** Kruh ve velkém počtu, uvidíme, jak to tam bude s kouřením, v salónku celkem čisto, ale za chvíli k nám proudil kouř ze dvorečku otevřeným oknem.

Nicméně jsme se shodli, že ač nekouříme a smrad z cigaret nám vadí, tak ještě víc nám vadí, když si „elita“ myslí, že nám pro naše dobro smí nařizovat, jak se máme chovat, protože po cigaretách může dojít na salám, pak na tlusté maso, pak i libové, jeho konzumace uráží vegetariány, pak vepřové, tam všechny druhy, tušíte asi dobře proč.

Ale možná není tak zle, padl i názor, že protikuřácký zákon byl nakonec schválen, protože parlamentní zpravodaj při vysvětlování, oč v něm jde, řekl, že je proti čmoudům.

● **2. června** bloudím v den přijímaček po Filosofické fakultě (zdánlivě bez výtahu), pak zamířím do skoro sousední Epochy

úplně bez Pobudy, jako by tušil, že se ho chci zeptat na povídky Pavla Housera, a pak se vydáváme na vietnamský oběd s Richardem Klíčnickem, já si dal nudle, měl jsem už docela hlad, on jen polévku, ale donesli mu ji v talíři, který vypadal jako vnitrozemské jezero (nebo docela velká mísa).

A mezitím v Heršpicích loutkové divadlo Dřeváček uvádí premiéru hry Král Lávr, všechny loutky vyřezal a soubor se cvičil Jirka Olšanský (viz plakát na str. 2).

Odpoledne se dovidám, že zemřel Jaroslav Kořán (a Viktor Janiš k tomu napsal), český hlas Kurta Vonneguta, Roalda Dahla, Kena Keseyho a Johna Toola. Tenhle mimořádně talentovaný překladatel měl svůj nezaměnitelný rukopis, překlad od něj jste prostě poznali (u měně nadaných je to nevyhoda, u něj ne). Spodní rejstříky češtiny ovládal stejně jako Jan Zábřana, škoda že avizovaný slovník slangu, k němuž měl tisíce kartotéčních hesel, nikdy nevydal.

Všichni tu budou psát o „Vyhodíte ho z kola ven“ a „Společně hlupců“ (pochopitelně a právem), ale já bych chtěl vyzdvihnout jiný román: „Čtyři klíče“ od Michaela Crichtona. V té knížce mluví galerka viktoriánským argotem, pro nějž našel Kořán ekvivalenty v Puchmajerově „Hantýrce“ z roku 1821 a z půlky si je vymyslel. Vtip je v tom, že nepoznáte, co je obrozenecký argot a co už je Kořánův neologismus.

Zkuste tohle někdy překonat.

● **3. června** se přinutím napsat odpovědi na rozhovor o Akademii moderovaný Honzou Křečkem. Viz strana 12.

Ne každý měl ale ten den takhle duchamorný program, třeba Adélka si brala Dalibora a jmenují se teď Lysákovci.

A v Brně, jak referuje Mirek Dvořák, v restauraci „Dobrá zastávka“ proběhl křest knihy *Válka zrcadel* Terezy „Temnářky“ Matouškové.

● **4. června** opět a opět po delší době, než nám bylo milé, pořádáme VUMScon, večírek bývalého SF klubu BC. Dorazil Ivan Hranička, bohužel bez Toshiko a Romana, Láďa Dvořák a Petr s Inkou. Ti se nedávno vrátili z Islandu a po přátelském klábošení jsme dokonce vyšetřili čas, aby nám o tom něco pověděli.

● **5. června** jsme u nás uspořádali hráčské pondělí. Děvčata se navzájem informovala na svých drakobjeckých dýcháncích, takže se jako první už v 17.00 objevila Jana Libichová s Pavlíkem (jak se u žen často stává, zaměnila 7 za 17 ☺). Pak dorazila Tiri s psíkem, potom Filip s Bi (ta dolevka meloun jako dobrovolnou pokutu za nepřechtení požadované kvóty povídek z CKČ), a nakonec se vedrem připlazila Hana Nájemníková a nový člen Honza Lipták. Dokud bylo vidět, dávali jsme šipky a pak se přesunuli do mé pracovny, kde jsme stihli jedno Česko. Pak už bylo dost pozdě, mnozí z party musejí vstávat do práce

a Hana ještě nebyla dost vzpamatovaná z úmorné práce s naší školkou povinnou drobotinou.

● **8. června** jsem se zastavil pro recenzní výtisky v Tritonu, pak jsem zamířil pro korektury do Arga, Ricarderon mě ale zasklil, takže jsem se jich musel domáhat v technické redakci, a okružní cestu jsem zakončil U Kruhu. Přčetl jsem tam kus *Kosmonauta z Čech* a pak jsme jen ve třech, já, Vláďa Němec a Richard Šusta, popovídali.

● **9. června** nás zve Bára z Poříčkan na varhanní koncert, našťastí už Michaela měla něco domluveného, takže jsem unikl Noci kostelů jako celku. Honza s Libou nicméně jeli, a předpokládám, že nelitovali.

● **10. června** se touláme po městě pod zámlinkou Pražské muzejní noci. Ve Viničné jsme vyslechli přednášku Lenky „Jeleny“ Příplatové o trablích evolučních badatelů s kreacionisty a podobnou čeládkou, která od devatenáctého století opakuje stále stejné mnohokrát vyvrácené námítky (Akademie má ještě co dohánět). Líbil se mi její přírůstek, že je to, jako by někdo přesvědčoval porodníky, že děti nosí čáp, a dokládá to tím, že čápů v poslední době ubývá a děti následkem toho také. To si ale trochu naběhla, protože se teď

Dalibor a Adélka

v Evropě docela šíří čáp marabu africký...

Následovala přednáška o Červené královně, ale ta Miše přišla málo populární, mně málo odborná. Pak už mi to splývá, asi po třetím muzeu jsem to vzdal a nechal Michaelu, ať si to vyčtne sama.

● **12. června** vyšla ve Vlčí boudě anketa Akademie SFFH a žánrové ceny. Vlastně mi také poslali otázky, ale přišlo mi, že jsou spíše pro uživatele Akademie než její organizátory, a soustředil jsem se na rozhovor s Honzou Křečkem. Soudím, že na anketu nakonec odpověděli jen Richard Klíčnick, Klára Smolíková, Jirka Pavlovský a Michael Bronec. Přečtete si to, ale asi žádný z ochotných respondentů nijak nepřekvapil.

Zato pořadatel Parconu/Gameconu překvapil a to mile, někde vykutal spoustu dvoulůžkových pokojů. Honem měním registraci.

A večer se ozval J. Olša, jr., jak jsme daleko s hesly pro Slovník českého samizdatu? A to ten den tak pěkně začal.

● **13. června** dopoledne posílám Kristýně Obrdlíkové panely na výzdobu Parconských prostor a otevírám krabici, ve které poslal Franta Moravec úžasně Ludvíky pro letošní a příští rok, abych mohl napsat Jiřině, že Ludvíci jsou nejen krásní, ale i kompletní s vyrytým ročníkem, takže je nebude muset vylepšovat samolepkou.

Odškrťávám další položku nějak nikdy nekončícího seznamu restů a nesu Zdeňkovi Rosenbaumovi autorské výtisky jeho povídkové sbírky *Čas němoty*. V roce 1967 mu ji k vydání

přijali ve Vyšehradu, ale pak přijely tanky (pro mladší čtenáře upřesňujeme, že ruské) a vydání se odložilo až skoro na věčné časy. V teď už nekuřácké Smetance to se Zdeňkem a jeho přáteli po padesáti letech čekání oslavíme.

● **15. června** jsem ke Kruhu nalákal na návnadu knih z Tritonu Vlada Říšu, Vlád'a Němec s ním už dlouho potřeboval něco probrat. Později dorazil ještě Richard Šusta a Honza Kovanic. Ten se nějak, co je v důchodu, stal sociálně senzitivnějším. Málem jsem ohluchl při jeho diskusi s posledním dorazivším Robertem Ramešem. Když jsem odcházel, řekl jsem vrchnímu Budulínkovi, že alespoň vidí, vlastně slyší, proč se obvykle dožadujeme salónku, že je to z ohleduplnosti k obsluze.

Protože se neukázal Franta Novotný, asi jsem udělal chybu, že jsem před sedmou nevyzvedl na *Slova mají křídla* do Božích mlýnů.

A na čtyřech webech současně vyšel rozhovor, který najdete na straně 12. Neděste se, že Ondřej Morava má desetkrát menší plochu, odpovídá to počtu odsloužených let. ☺

● **16. června** dopoledne se mi ozval Zdeněk Řehák z Třebíče, autor *Štvanice* a teď sbírky *První experimentální*, narazil na recenzi Jakuba Gumana, který svého času psal i pro Interkom, a chtěl na něho spojení. V podvečer zaskočím na křest knihy *Paduk* a třetího svazku *Sborníku mladých koreanistů*, které jsem nedávno vydal a kvůli kterým už tak dlouho nevyšel Interkom. Ale bylo příjemné pohovořit zase s Klárou Žaloudkovou a koreanistickým potěrem ☺, navíc jsem tam potkal i Staňu Kučovou, zdá se, že archeologové mají hnízdiště někde poblíž orientalistů, protože se to nestalo poprvé.

● **17. června** jsem si přivstal a už po desáté jsem dorazil na Crwecon. Dopoledne je to tam přece jen přehlednější, byla tam dokonce i místa, kde jste mohli rozpažit a nevypíchlí jste oči alespoň dvěma lidem. A to mimořádně byli skoro všichni uvnitř, na zahrádce byla zima a vítr. Chvilku jsem hledal Richardy Podaného a Klíčnicka, prošel jsem až na jeden (ten správný) všechny sály a klubovny, mezitím jsem našel Toma Štípského, Filipa, Bí a Hanku za improvizovanou barikádou z komiksů Seqoye, a Karla Marhu a Slawka Saczeka. Když jsem konečně našel pořad o komiksu *Truchlivý amoret pražský* od Jamese Stafforda a otevřel ty správné dveře, ozval se zrovna závěrečný potlesk. Tak jsme si alespoň s Richardem Podaným vyměnili své knižní přebytky, zašli si popovídat na vzduch na zahrádku, ale zima nepolevila, takže když jsem se dověděl, že dražba začíná až ve dvě, vydal jsem se zase domů.

Odpoledne jsem byl ale do Prahy vyštván na novo, navštívili

li jsme s Michaelou na Karláku výstavu techniky obrněného pluku Československé zahraniční armády v Anglii.

● **18. června** se zastavil J. Olša, jr. a pracujeme na heslech o fanceinech. Vedle toho probereme spoustu veselých příhod, které má česká diplomacie se Zákoníkem práce, třeba s paragrafy o přesčasech, které jistě skvěle chrání odboráře sdružené v KOVO, ale prakticky brání v práci každému, kdo nepracuje rukama a je někde zaměstnán.

Jarda zhubnul asi o dvanáct kg, ptal jsem se ho, co provedl s kily, která nabral v Zimbabwe, a pravil, že nevečeří. Asi to zkusím také.

● **19. června** pílím do Čáslavské na schůzku RUR, vedle Honzů Adamčáka, Macháčka a Vaňka, jr. se poprvé objevil i Tom Štípský, který je cca od začátku měsíce v Čáslavské zaměstnán.

● **20. května** jsem donesl další balíky jeho poesie, delší čas se neuvídíme, jako každé léto mizí do Řecka.

● **21. června** jsem zašel s Honzou

Vaňkem, jr. na Hospodský kvíz do rockové pivnice **Hells Bells Beer Pub** (naproti NTM), přišel jsem první, tak jsem se hned nezorientoval, naštěstí mně moderátor ukázal, kde je stůl nedisciplinovaného týmu AOTAB. Na poslední chvíli pak dorazili ještě Honza a děvče, jehož jméno mi vypadlo nebo jsem spíše nerozuměl. Objednali jsme si a začalo se, otázky se pomocí různých oslíků můstků postupně týkaly témat: Sobota, Střední, Blondýáci, Alkohol a pak bylo zákeřné kolo, kde se hádaly písničky použité pozpátku (neřekli byste, ale třeba písnička Mamma Mia od skupiny ABBA zní pozpátku skoro stejně). Nakonec jsme skončili pátí z deseti, přece jen i nejmenší z ostatních týmů měl dvojnásobek členů a já jsem přispěl jen asi třemi body ze získaných 37 (vítěz měl 40).

● **22. června** zase musím vybírat mezi Kruhem a vernisáží výstavy Káji Saudka, výběr mi usnadňuje to, že na její pozvánce chybí místo konání. Když jsem zjistil, že jde o Beroun, bylo vymalováno, naplnil jsem dvě tašky knihami pro vítěze CKČ, navrch přidal Ludvíka od Franty Moravce a vydal se ke Kruhu.

Když jsem dorazil, Jiřina už na mě čekala, pak ještě dorazili Vlád'a Němec a Richard Šusta. Probírali jsme kdecu, já se pokoušel vysvětlit, že běloši jsou pro většinu lidstva podivíni, viz text o WEIRD na str 31.

● **23. června** makám na heslu Leonardo pro Slovník českého samizdatu.

● **24. června** se mi v půl sedmé ke konci rodinné sešlosti ozve telefonem Vlado Říša, zda je dnes křest *Ženy se sovou*. Úplně bych na to zapomenul. Neoholený neučesaný vyrazím do Mandragory kousek od Náměstí Míru, MHD mě vyplouchlo, tak

Ze křtu *Války zrcadel* (Mirek Dvořák v pozadí.)

jsem dorazil doprostřed divadelního úvodu, posadil jsem se ke stolu, kde již seděli Františka Vrbenská, Vilma a Honza Vaněk, jr. Když jsem se rozhlédl, poznal jsem naproti Petru Neomillnerovou s Niky (ta nějak vyrostla, ale je možné, že jsem ji naposledy viděl asi tak před osmi roky). Z mně známých autorek tohoto dílu „Žen s...“ tam byla jen Františka. Daniela Kovářová, kterou bych zase rád potkal, byla, jak jsem se dověděl, v divadle...

Pak jsme potláchali s Hlouškovými, Zuzka slíbila recenzi, s Petrem Vondráčkem, posedli jsme s Vilmou, Líbou Mohelskou a Honzou Vaňkem jr. Jestli zde nebyl zcela dobrovolně nebo zaháněl nudu luštěním sudoku, reagoval na naši konverzaci, jen když byla zajímavější než právě počítaná úloha, takže za celý večer promluvil jen asi dvakrát 😊

● **25. června** s Jardu Olšou finalizujeme fanzinová hesla. Jarda tomu přišel na chuť a chrlí stále nová. Snad se do slovníku vejdu.

● **26. června** jsem poslal na kontrolu a k doplnění heslo Leonardo do Ostravy a Poutník Leonidu Křížkovi, a udělalo mi radost, že se Dittmar Chmelař, Roman Sochor i Leonid do toho pustili a své heslo i rozšířili.

● **27. června** jsem si dal sraz s Martinem Petiškou v Hybernské 4 na křtu 107. čísla Revue Prostor, věnovaný Generaci chaosu, což má být asi současná nejmladší generace, která za své přirozené prostředí považuje Internet, možná také proto, že jiné ani nezná. Martin se zdržel na nějakém setkání české šlechty, takže jsem získal nedobrovolnou hodinku ke studiu místa a přítomných. Zadní část dvora/vnitrobloku, (podle různé výšky a barvy omítky soudím, že tak deseti domů), se změnil v mírně industriální restauraci, tedy spíš její „předzahradku“, ale protože většina přítomných kouřila, chodili si dovnitř jen pro pivo. Později jsem se dověděl, že křest probíhal v rámci akce Týden diverzity, kterou se zahajuje projekt „Hybernská ožívá“. Většina přítomných si byla v něčem podobná, vypadalo to tam trochu jako na teambuildingu redakce Respektu, přiznanou péčí o zevnějšek se od ostatních lišilo jen jedno děvče, ze kterého se nakonec vyklubala přispěvatelka Prostoru pornoherečka Lady Dee. Stále jsem čekal, kde se mezi těmi hipstery objeví ti sociálně, zdravotně nebo mentálně znevýhodnění či vyloučení, ale takhle asi diverzita nefunguje.

Po Martinovi pak ještě dorazil Tomáš Rohan, který se uvedl větou: „Posadil jsem princeznu na tramvaj, a jak sem slíbil, jsem tu...“ Pak se k nám přidal ještě profesor Michael Šebek, také přispěvatel, kterému jsme asi připadli věkově bližší než redakce nebo společnost. Prohlédli jsme si pár zajímavých/podivných obrazů v patře (tyrkysový Husák jako zápasník sumo) a tím se nějak zajímavost místa i společnosti vyčerpala...

● **28. června** mi píše Jiřina: *Právě jsem se vrátila z poslanecké sněmovny, kde byla po dlouhém a únavném jednání nadú-*

stavní většinou schválena změna ústavního zákona o bezpečnosti. Gilhadovi i mně spadl kámen ze srdce.

Večer kvačím na KJV, Leonidova přednáška o duelech byla excelentní, navíc sehnal i několik filmů z posledních autentických duelů po druhé světové válce, o kterých nevěděli ani přítomní odborníci.

Filip přišel bez děvčat, už balí na FF, ale zase se objevili Pavel Nosek, Stáňa Látová a pár profesionálních šermířů, které přednáška zajímala profesně.

Večer urychleně platím Parcon.

● **1. července** Vilma pořádá scifistický LastMinute večírek, vlastně sobotní odpolední dýchánek pořádaný kvůli Viktorovi Janišovi, který se zmínil, že tuto sobotu odpoledne by mohl přijít i s Haničkou a dětmi. Navíc v Praze právě pobýval Martin Gilar, takže se večírek stal nutností.

S Michaelou jsme přijeli asi první (Michaela si hned všimla úžasných Vilminých kosmických náušnic, něco jako planeta s měsícem), protože Uršula ještě nosila na stůl. Pak dorazila Sargo, bez Járy, ten je s dětmi u prarodičů, a potom Bára s dcerami Berenikou a Viktorou, která se již těšila, jak se bude starat o dvojčátka. Než na ně došlo, dorazila ještě Vanda s Lukášem a jejich potomstvem Vincentem a Valerií.

Pak se objevili Honza Vaněk, jr. (měl být na Šrámkově sobotce) s Líbou (měla být na Karlovarském festivalu), ale oba rozumně usoudili, že večírek je důležitější, a posunuli odjezd.

Vilma dýchánek pojala jako zahradní grilování, kterého se ujal Martin. Usadili jsme se na terasce nad jezírkem, Ioni ani letos jsme ji moc nevyužívali (už aby bylo Mycelium dopsané), takže jsme jen koukali, jak keře, stromy a koi-kapři povyrostiti. A co teprve děti, které přivezla Jolana, Ludmila i Česílko už jsou docela samostatné. Viktor nakonec dorazil jako poslední a jen s Danielem. Probrali jsme Horáčkovu kampaň, Viktora dost zaujalo, že se Martin párkrát potkal s Drahošem, hned sondoval, jak působí na lidi.

Vše, co jsem díky Jardově radě ohledně nevečeření dokázal sklepat, jsem nejspíše zase nabral, ale stálo to za to.

● **3. července** mě navštívil kvůli elektronickým knihám Leonid Křížek, pak jsem zajel pro korektury a recenzáky do Arga, kde mi Richard Klíčnik ukázal pár pozoruhodných komiksů, které chystají, a pak jsem se Prahou devastovanou prázdninovými výlukami vydal za Julii Novákovou na Maniny. Tam jsme v příjemné restauraci probrali vydání její anglické antologie.

● **4. července** dokončuju knihu Miloše Uličného a konečně se mohu vrhnout na tento Interkom.

A není to úplně radostná práce, Pavel Mikuláščík posílá zprávu, že 20. června zemřel ve věku 58 let **Pavel Zavischka**.

Zdeněk Rampas

Nosorožci a lenochodi na Euroconu v Dortmundu (pokračování ze strany 1)

Dave Lally, bodrý Ir žijící v Londýně, člen British Interplanetary Society a čestný host Parconu 2018 v Bílovci. Někteří si jej možná pamatujete z Euroconu v Českém Těšíně nebo Parconu v Plzni. Pokud se chystáte letos v srpnu do Helsinek, potkáte ho i tam – a stejně tak Cheryl, lana nebo třeba Davida Ulicsaka, který s sebou duchapřítomně přivezl karetní hru Munchkin, nad níž jsme strávili příjemný závěr odpoledne před nedělním poconovým setkáním, tradičně prezdiváném „dead dog party“. Rozhodně se ale nedá říci, že by tam chcipl pes, naopak. Účast byla možná ještě větší než na předconovém setkání a šlo o mnohem živější, příjemnější a uvolněnější akci, jelikož už jsme se téměř všichni znali (a obsluha tentokrát byla výrazně rychlejší; na druhou stranu už to nešlo o moc hůř).

Jaké tedy byly nejzajímavější body conu mimo samotných účastníků a neformálních diskusí? Poměrně zajímavé byly hudebně založené pořady. Bernhard Kempen si připravil vtipný „one-man“ muzikál *Stargirl* na motivy písní Davida Bowieho. Ralf Boldt na pátečním večeru představil hru na theremin a v neděli hovořil o „krautrocku“. Chorvatský spisovatel Aleksandar Žiljak (recenze jeho knihy na str. 17) vyprávěl o zajímavé historii filmu *Nosferatu*. Z populárně-vědeckých přednášek lze zmínit například předsta-

vení kosmických misí ESA vědcem Christianem Gritzerem. Mimo con jsem se také stihla podívat do dortmundské zoo, kde jsem málem uvízla v pavilonu lenochoda. Ten měl totiž částečně „volný výběh“ a překvapivě rychle lezl přímo nad našimi hlavami.

Na Euroconu se také tradičně udílely ceny Evropské společnosti pro science fiction a fantasy (ESFS). Mezi ně nově patří i Chrysalis Awards pro vycházející hvězdy z různých zemí. Slovenskou cenu pro Mira Švercela převzala Petra Štarková, za ČR cenu získal Hanuš Seiner (rozhovor s ním na str. 30), jehož SF povídky se ostatně od letošního roku objevují i v prestižních angloamerických magazínech jako *Strange Horizons* nebo *Tor.com*. Příští rok se Eurocon bude konat ve francouzském Amiens, rok nato v Belfastu – shodou okolností týden poté, co v Dublinu proběhne Worldcon 2019. Irové na letošním Euroconu už plánovali, jak obě události rámcově propojit. Doufám, že Eurocon v Belfastu bude mít velkou kapacitu, protože se hodně lidí rozhodně bude chtít zúčastnit obou akcí. Budete mezi nimi i vy?

Julie Nováková / pro XB-1

Foto Petra Štarková a Julie Nováková

Con-EC

Již po páté si vás všechny přátele dobrého conování dovolujeme pozvat na velkolepý brněnský Con-ec.

Tentokrát s podtitulem: **Con-ec 5 žije**.
v termínu: 10.-13. 8. 2017
v místě: Brno, ZŠ Horníkova 1

Kdo jste byli na minulých ročnících, již víte, co máte čekat, a pro vás ostatní: můžete se těšit na několik souběžných linií programů (sci-fi, fantasy, Military, literatura, horor, Asie, komiks, steampunk a tradiční manifest fantastiky).

Množství Komorních larpů a rpg her.

Najdete u nás všechno, co k dobrému conu patří, množství deskových her, simulátor kosmické lodi Artemis, Retrohernu, která vám přinese to nejlepší z dob dávno minulých, mnoho zajímavého a originálního programu, kde nebude chybět například oblíbený turnaj ve famfrpálu a další zábava vytvořená speciálně pro návštěvníky Con-ce.

A hlavně pak nepřetržitou uvolněnou párty 24 hodin denně s bohatým přísunem občerstvení kdykoli po ruce.

Takže buďte vítáni a neváhejte navštívit naše stránky a sami se mrknout, jaký program vás čeká.

Předprodej vstupenek s výhodnou slevou a registrací účastníků zahájujeme v půlce června.

www.facebook.com/events/1811985109122665
con-ec.cz

Těší se na vás opět u baru... vaši orgové.
Con-ci zdar!!

Jmenuji se Jan Křeček a jsem Anonymní Akademik...

Je vyhlášeno. A zdálo by se, že je po boji. Jenomže vyhlášením Cen Akademie science fiction, fantasy a hororu boj teprve začal.

Před pár dní vyšel na stránkách nakladatelství Gorgona Books článek *Pátrání po neviditelné akademii*, který je nesmírně potřeba. Pátrá se v něm po instituci, o které vlastně nikdo nic neví, jejíž webové stránky jsou prakticky mrtvé – a která přesto rozdává nejprestižnější české ocenění v oblasti fantastiky. Kde se bere ona prestiž? Kdo jsou lidé, kteří za tím stojí? Jak to celé funguje? Otázky zcela zásadní a oprávněné.

Veřejně (a s jistou dávkou hrlosti) prohlašuji, že jsem členem ASFFH. Oslovil mě Zdeněk Rampas někdy v době, kdy jsem začal psát pro Sarden a Interkom, může to být nějakých sedm let. Zodpovědně se snažím posílat hlasovací lístky v prvním i druhém kole, pokouším se přečíst vše nominované, pokud něco nepřečtu nebo nemám danou kategorií dostatečně zmapovanou, nehlasuji. Rád bych věřil, že takto k Cenám ASFFH přistupuje každý hlasující. Víím, že tomu tak není. Ale jedna z mála věcí, které s tím mohu dělat, je pokračovat v tom, co dělám.

K čemu ten cirkus je

Organizovat jakékoliv ocenění je činnost nevděčná. Pravděpodobně budete nařčeni z neobjektivity. A ať jsou výsledky jakékoliv, vždycky jsou špatně. Je to zároveň ohromná příležitost pro publicisty – to, že v jakýchkoli cenách chybí ta a ta kniha, se dá napadnout velmi lehce (jak si vzápětí ukážeme na sérii článků o letošních nominacích). Jenomže ocenění potřeba jsou. Ať je to Litera, Cena Jiřího Ortena, Hugo, Nebula, nebo Ceny ASFFH. Upozorňuji na silné tituly, které v hodnoceném časovém období vyšly, jsou čtenářům určitým rádcem či vodítkem, organizují knižní chaos. Ať jsou jakékoliv, vytvářejí řád. Třeba špatný, ale řád. Nemohou být objektivní, správné, korektní. Já, ač hlasuji, jsem velmi často nespokojen s tím, co se dostalo do nominací, popřípadě co vyhrálo některou z kategorií. Ale existence cen je sama o sobě prospěšná.

Tím nemíním popírat fakt, že to, jak teď Akademie funguje, je špatně. Akademie nefunguje. Ondřej Morava, člověk, na kterém by mělo aktuálně vše stát, nereaguje (alespoň na mě ne), pokud chci něco řešit a vidět, že to bude (vy)řešeno, musím psát Zdeňku Rampasovi, který se břemena Cen ASFFH snaží už pár let zbavit. Už dva roky na Facebooku, v osobním kontaktu či v mailech občasné upozorňuji na chybějící propagaci, na nefunkční stránky, na neaktivitu na sociálních sítích. Ta ostatně stojí v kontrastu s tím, jak to bylo před pár lety (nakladatelské ankety na Facebooku, nominace na webu, výsledky tamtéž takřka okamžitě po vyhlášení...). To je základ, který musí směřem ke čtenářské obci existovat. Akademie musí komunikovat, musí být živá. Nesmí zůstat v kruhu přátel, kteří se sejdou někde v hospodě nebo na Nyxu. Je hezké, že stále ještě existují sošky. Je fajn, že existují seznamy titulů za uplynulý rok. Ale pokud nikdo neví o tom, že jsou seznamy tvořeny, rozepisovány a že je na ně respondenty reagováno (v ideálním případě klidně jmenovitě a transparentně), jsou Ceny ASFFH pro veřejnost mrtvé.

Kdo by měl hlasovat

Článek nakladatelství Gorgona (respektive Jana Kravčíka a Hany Fruhwirtové) řeší mimo jiné otázku odbornictví odborné sekce ASFFH. A tím se dostáváme k zásadnímu problému: kdo by měl hlasovat?

Autoři jako zmiňovaný Ondřej Neff? Těžko. Přece nebudete hlasovat pro sebe nebo proti kolegovi. Pracovníci nakladatelství jako Richard Klíčnik nebo Martin Šust? I tam je nutně střet zájmů. Překladatelé jako Viktor Janiš? Vždy má člověk blíž ke knize, kterou překládal... Nerozporuji erudici zmíněných pánů. Hlasovat by ovšem měl člověk, který s literárním provozem (ve smyslu jakékoliv části procesu tvorby knihy) nemá nic společného. Takže zbývají recenzenti, kritikové, knihkupci, čtenáři.

Protože se mi zdálo, že Ceny ASFFH jsou poněkud monopolní, založil jsem si na Sardenu za pomoci kolegů anketu Kniha roku Sardenu. Nebráníme se tomu, aby nám tipy posílali redaktoři, autoři nebo nakladatelé. Oni sami se tomu často brání s ohledem na střet zájmů (Michael Bronec, Robert Pilch), s tím, že nemají tolik načteno (Leonard Medek), nebo se nám kvůli vytíženosti vůbec neozvou (Martin Šust). Z redakcí nám pravidelně přicházejí odpovědi z Dagonu, Děti noci, Vlčí boudy... a pak sem tam někdo z FantasyPlanet, XB-1, Pevnosti nebo MFantasy. Rád bych oslovil víc lidí, z takové stovky odpovědí už by mohl být skutečně zajímavý výsledek. Ale ať se snažím sebevíc, nedostanu víc než nějakých čtyřicet odpovědí. Před zasláním žádosti o tipy do ankety jsme dokonce publikovali článek, ve kterém jsme vyzývali sečtělé čtenáře, aby také hodnotili. Ozval se jeden. Ať se snažíme sebevíc, obtížně se v českém prostředí doluje víc než nějakých čtyřicet odpovědí.

Obávám se, že lidí, kteří by zodpovědně sledovali český fantastický trh, aniž by do něj byli zapojeni pracovně (zmínění nakladatelé, autoři, redaktoři, překladatelé...), je skutečně porskovnu. Časy, kdy bylo možné přečíst celou fantastickou produkci, jsou dávno pryč. A hleďte pak lidi, kteří by byli ochotni hlasovat a kteří mají skutečně načteno.

Kudy ven

Tolik povzdech nad neutěšeným stavem české fantastické obce. Zajímavější (a přínosnější) je pokusit se zanalyzovat, zda a kudy z toho vede cesta. Na Facebooku se kolem zmíněného článku strhly dvě větší diskuze. Jedna ve skupině Fantasy Literatury – tipy, sdílení, názory, druhá na stránce nakladatelství Gorgona Books. Další, soukromější debaty proběhly na osobních profilech Roberta Pilcha a Martina Šusta. Ve všech se vyskytují promyšlené a kritické názory společně s nesmysly a předsudky.

Zásadní omyl je dělení na „my“ a „oni“, případně „staří“ a „mladí“. Fandomů je dnes mnoho – a lidé z fandomu kolem Harryho Pottera nemusí mít stejné názory jako ti z fandomu Doctora Who... a oba tyto fandomy jsou někde jinde než lidé, kteří se začali sdružovat v 80. letech kolem SF klubů. Ale všichni jsme především lidé, kteří našli zálibu ve fantastice.

Soutěž národů - Akademie SFFH 2016

2016	15	14	13	12	11	10	09	08	07	06	05	04	03	02	01	00	99	98	97	96	95	Nakladatelství/Firma
24	35	20	18	9	26	18	17	9	1	3	5	0	1	0	3							Argo
11	2	1																				Host
10	8	7	9	16	8	11	15	18	25	9	26	27	34	29	18	16	16	9	3	10	8	Laser-Books
8	10	2	8	14	6	4	28	7	18	32	15	5	20	10	0	0	0	1				Triton
6	0	0	1	0	2	1	0	1	0	0	0	0	1	7	1	4	10	7	1			Fantázia - Média
6	0	0	1	2	0	1	2	3	1	1	1	1	1	1	0	1	7	7	6	6	3	Nová vlna
4	1																					Artis Omnis
3																						Fortna
3	2	2	1																			Hydra
3	2	2	4	7	2	4	2	1	1	1	2	5	3	5	7	1	3	3	9	9	9	Ikaria / XB1
2	14	3	6	4	9	2	3	1	0	0	0	0	0	0	0	1						Brokilon
2	0	0	0	6	1	0	0	1	0	0	0	1										Epocha
2	1	19	16	3	3	3	6	6	2	3	2	2	1	3	11	4	7					Straky na vrbě
1																						Gnóm!
1	0	2	5	4	1	6	10	9	5	5	5	8	1	1								Pevnost
1	0	0	7	0	5	6	2	3	4	11	2	12	5	11	17	7	14	17	7	6	16	Polaris
1	1	1	2	13	2	0	1	3	0	3	2	3	7	7	21	10	16	10	27	6	5	Talpress

Soutěž národů je neoficiální hodnocení Interkomu, tabulka se počítá z počtu nominací jednotlivých subjektů (nominace=1 bod) a ze získaných cen Akademie (5, resp. 3 body). Pokud některá nominace přísluší více subjektům, získává každý plný počet bodů. Současné hodnocení různých kategorií může být v něčem zavádějící, nicméně však naznačuje při porovnání více let určité tendence a má tedy smysl.

Ceny letošního ročníku Akademie se rozprostřely mezi více nakladatelů, svou vůdčí pozici si udrželo Argo, ale vzestup nakl. Host je nepřehlédnutelný, jeho nástup jsme ostatně na tomto místě předpovídali již loni. Zatímco Argo letos pobralo čtyři vítězství a Host dvě, na ostatní nakladatele jich zbylo jen pět, a žádný si neodnesl více než jedno. Dlouholetá tradice pomohla nakladatelstvím Laser a Triton, která si i po značném omezení produkce vybojovala třetí a čtvrté místo. Nepotvrdil se náš odhad další úspěšnosti Brokilonu, ale zde asi půjde spíše o statistickou fluktuaci než o nějaký trvalý pokles. V dalších letech můžeme čekat vzestup hlavně u nakladatelství Artis Omnis. **ZR**

Fanziny opět fungují

Po odmícné způsobené ukončením hostingu je možné najít digitální podoby prvních čís. fanzinů na novém serveru (fanziny.4fan.cz). Zájemci si mohou prohlédnout a stáhnout více než 40 čísel, které vycházely v 80. letech minulého století. Některými z čísel je možné listovat přímo ve webovém prohlížeči. Snažil jsem se zachovat podobu, písmo a rozložení originálu. Nově digitalizovaná čísla zde v této podobě již nenajdete. Mísoto toho si fanoušek prohlédne jednotlivé naskenované stránky. Nově je tak k vidění jeden z právě připravených fanzinů – **Siréna**. Všechny fanziny je možné stáhnout v některém z těchto formátů: Word 97 nebo 2010 (doc, docx), PDF a někdy i epub. Původně jsem se snažil vytvořit dokumenty, které by byly podle možností identické s originálem. Nyní již tolik nelpím na přesném rozložení stránky, přesto se pokouším zachovat strukturu a také překlapy a typografické chyby a omyly. Doufám, že milovníci starých dob a pamětníci ocení snahu a práci těch, kteří vydávali první amatérské tiskoviny věnované sci-fi.

Budu rád, když některý z pamětníků napíše své vzpomínky na to, jak jednotlivá čísla vznikala. Pokud by někdo měl kvalitně naskenované časopisy (zejména ty, které sám nevlastním), případně již vypracované textové dokumenty, potěší mne možná spolupráce. **Karel Dvořák**

Jsou tu aktivnější – a méně aktivní. Jsou tu lidé, kteří by chtěli něco dělat – a třeba to i dělají, ale neumějí to. Jsou tu lidé, kteří by byli skvělí organizátoři, ale nikdo o nich neví, protože oni sami se nepřihlásili. A organizovat v tomto chaosu cokoliv je zatraceně složité.

➡ Chceme-li změnu k lepšímu, jedinou možností je angažovat se. Zkoumat to, co považujeme za samozřejmé, ukázat, pokud to nefunguje, upozornit na to, snažit se to změnit (jako to udělali v nakladatelství Gorgona Books). Frustrující je, že ta změna nenastane hned. Bude to trvat. Ale třeba už to začalo. Ostatně, Ondřej Morava na Facebooku Gorgona Books okomentoval článek takto: „Tohle je jeden z nejlepších článků o Akademii, který jsem za poslední 3 roky četl. Zpráva obdržena, rukavice zvednuta.“ Zatím nevíme, co to znamená, ale můžeme... já nevím... být optimističtí. Třeba. Pro jednou. Nebo s tím něco začít dělat sami. Cítíte se na to? Napíšete nám na Sarden, že chcete hlasovat v anketě Kniha roku Sardenu? Přihlásíte se do ASFFH, abyste mohli ovlivňovat dění zevnitř? Jasně. Dá se také nedělat nic a jen hlasitě nadávat. Ale je to takové velmi české řešení. **Jan Křeček**

Jak (ne)funguje Akademie science fiction, fantasy a hororu (a jak by fungovat měla)

– rozhovor se Zdeňkem Rampasem a Ondřejem Moravou –

Ne, článek Gorgona Books *Pátrání po neviditelné akademii* to nespustil. Boris Hokr cupuje ASFFH na iLiteratuře každoročně, v úvodníku XB-1 se ještě před Světem knihy těšil na tradiční rozepru po udělení Cen ASFFH Vlado Ríša. Třeba. Ale Jan Kravčík a Hana Fruhwirtová z Gorgony šli o krok dál než k tradičnímu nadávání na webu či v uzavřené společnosti. Napsali Ondřej Moravovi, předsedovi Akademie science fiction, fantasy a hororu. Ten neodpovídal – a tak článek vznikl. A tady jsme v tom „o krok dál“. Snaha ne pouze nadávat, snaha řešit věci, ptát se kompetentních osob, dát jim vědět, že veřejnost není lhostejná, nýbrž zajímá se. Rozvinula se rozsáhlá debata (zejména na Facebooku), ve které se objevily jak promyšlené kritické názory, tak nesmysly.

Chce-li člověk vědět, jak to všechno je, musí se ptát. My (tj. Jan Křeček a Karel Krajča) jsme měli stejný nápad: oslovit zainteresované osoby, konkrétně Ondřeje Moravce a Zdeňka Rampase, a požádat je o rozhovor. Prakticky v jeden den jsme jim napsali, následně se o této časové shodě dozvěděli – a začali domluvat spolupráci. Vznikl nápad: stvoříme rozhovor společnými silami. Ne za jeden subjekt, nýbrž napříč časopisy a weby, které se zajímají o fantastiku. Domluvíme se tak, že rozhovor vyjde ve stejnou chvíli ve všech zainteresovaných médiích. Deklamace toho, že se zajímáme, že nám není fantastika a ASFFH lhostejná. Důkaz toho, že ať si každý hrajeme na svém písečku, na „nadnárodních“ ideách se dokážeme shodnout, dokážeme vyjádřit, že tohle je něco, do čeho chceme mluvit.

Tolik k ideálům. Napsali jsme e-mail v tomto duchu a poslali jej, kam nás napadlo (Pevnost, XB-1, Interkom, MFantasy, FantasyPlanet, Fantasya, Dagon, Děti noci, k tomu samozřejmě domovské weby Sarden a Vlčí bouda, kopii jsme poslali i nakladatelství Gorgona Books – když už to spískali). Přílohou byl návrh otázek pro Zdeňka Rampase a Ondřeje Moravu a prosba, aby kdokoliv navrhl nové či jiné otázky. Ozvaly se tři weby: Dagon a Děti noci kladně. MFantasy s tím, že se zapojit nechtějí. Kromě toho napsali z Gorgony, že by byli rádi, aby to nebylo prezentováno jako „kauza“ (což vesměs respektujeme, v otázkách je nyní povětšinou „diskuze“). A to bylo všechno.

Ač se nám propojení napříč většinou fantastických médií nepodařilo, pořád tento rozhovor bereme jako důkaz toho, že se o Ceny ASFFH, samotnou Akademii a vůbec fantastickou scénu v České republice někdo aktivně zajímá. Budeme rádi, když do komentářů napíšete svůj názor. Abychom věděli, že i vy, čtenáři, se zajímáte.

ČÁST 1: Základy, historie, ideje a ideály

Kdy a proč vznikla Akademie science fiction, fantasy a hororu (ASFFH)?

ZDENĚK RAMPAS (ZR): S nápadem vytvořit Akademii přišel roku 1995 jako první Jaroslav Olša jr., dnes český velvyslanec na Filipínách, tehdy asi začínající diplomat či úředník Ministerstva zahraničních věcí. Podle vzoru ostatních tehdy vznikajících

Academií (filmová a televizní např.) načrtl seznam kategorií a dodal informace o fungování podobných organizací v zahraničí. Na mně bylo udělat tu nevděčnou malou práci, nebyl jsem na to ale úplně sám, v přípravné skupině zasedli ještě Ivan Adamovič, Egon Čierny, Eva Hauserová, Martin Klíma, Ondřej Neff, Jaroslav Olša jr., Richard Podany, Vlado Ríša a Pavel Weigel. První ročník Akademie měl neuvěřitelných 18 kategorií a snažil se podle našich tehdejších možností a schopností postihnout celou sféru fantastična v Česku a Slovensku, proto se hodnotily i filmy, videopremiéry a PC hry a uvažovalo se i o hrách na hrdiny. Ivo Železný navrhl pořádat slavnostní vyhlášení na veletrhu Svět knihy, Ondřej Neff se ujal moderování prvního ročníku. Ondřej Neff pro větší prestiž Akademie navrhl, aby ji zřizoval World SF, jejíž česká sekce byla hlavně pro tento účel založena a jejímiž členy se stala většina přípravné skupiny. Když World SF zanikl (a jeho česká sekce již krom Akademie nevyvíjela žádnou činnost), ujal se Akademie Československý fandom v ČR (dnes z. s.).

Za trofej pro vítěze byl zvolen stejný Mlok, jakého udílela Cena Karla Čapka, jen ve zlaté barvě. Následujících několik let předával ceny Roman Lipčík, toho navrhl Pavel Weigel, který si vzpomínal na Lipčíkovo moderování mega Koncertu pro všechny slušný lidi.

Toho vystřídal Richard Klíčník, později s Evou (dnes) DeCastelo, pak populární dvojice Tomášové Skoupý a Randus (známější z moderování Eroticónů spíše jako Čóry a Dizzyn) a dnes to má na hrbu administrátor Ondřej Morava, kterému zdatně vypomáhá Adélka Červenková.

V roce 2007 se po několikaletých debatách Mlok změnil na současnou Sfingu.

Jak vypadalo fungování ASFFH na začátku jejího působení? Kdo uděloval ceny, jak fungovalo hlasování, co tehdy fungovalo a co naopak nefungovalo?

ZR: Protože tehdy byla scifistická komunita mnohem menší a kompaktnější, byli do Akademie přizváni všichni tehdejší aktivní autoři fantastiky, její nakladatelé, vydavatelé, ilustrátoři, překladatelé, teoretici, pracovníci specializovaných knihkupectví a šéfové SF klubů (na které měla přípravná skupina spojení). Hlasování Akademie od počátku probíhalo dvoukolově, ani v letech, kdy vycházelo jen přibližně 250 zahraničních a 50 českých a slovenských titulů ročně, se nepředpokládalo, že v prvním kole bude někdo číst všechny knihy a povídky. Každý hodnotil zlomek, který znal, nebo dal na recenze od lidí, jejichž názorů si vážil. Při velkém počtu členů Akademie nakonec byla prozkoumána většina produkce. Až v druhém kole se očekávala četba všech nominovaných prací.

První kolo se vyhodnocovalo prostým součtem odevzdaných hlasů, druhé se sčítalo složitějším australským systémem. Ten bere v potaz i druhá a další pořadí ve vyplněném formuláři. Když dostatečný počet Akademiků hlasuje nejen o prvním místě, ale rozmyslí si, co by dali na první místo, kdyby se

jejich favorit nedostal do nominace (což vlastně znamená, že seřadí všechna nominovaná díla v pořadí jejich kvalit, jak je vnímají oni sami), vítězí každé dílo s nadpolovičním počtem hlasů.

V prvních letech, kdy byla Akademie nová a neokoukaná, nebylo jejím členům zatěžko zamyslet se nad uplynulým čtenářským rokem, vyplnit a poslat formuláře (vše se dělo papírovou formou ☺).

Od počátku nefungovala dobře kategorie *povídka*, to se projevovale pokusy o její zrušení nebo zavedení komise, která by v pěti lidech přečetla většinu produkce, a tím pak suplovala první kolo.

Od počátku rovněž vládne asymetrie v české a slovenské části Akademie: zatímco slovenští Akademici četli jak českou, tak slovenskou produkci, čeští byli obvykle zcela saturováni tou „svou“. To v prvních letech nevadilo, protože slovenská produkce byla marginální a většina slovenských fanoušků četla hlavně dobře dostupné česky vydané knihy. Později ale slovenská produkce vzrostla do té míry, že s výjimkou nadnárodních bestsellerů, jako byl Marfan, nebo naprosto mimořádných počínů, jakým je Mycelium, hlasují z větší části čeští a slovenští Akademici o různých knihách.

Dále se moc nepodařilo prosadit myšlenku, že už nominace je ctí a odměnou a že by se neměla všechna pozornost soustřeďovat jen na absolutního vítěze.

Jaké změny v průběhu let nastaly? Co se změnilo? Kolik nastalo „reform“? Kým a čím byly způsobeny? Kdo všechno vedl ASFFH?

ZR: Po vyhodnocení prvního ročníku Akademie vznikly tři nové kategorie (*počin roku* a *překladová literatura* se rozčlenila na *SF*, *fantasy* a *horor*) a dvě zanikly (*videopremiéra* a *knížní obálky*). Od roku 2005 se kategorie *zahraniční kniha* (založená v roce 1999) změnila na *knihu roku*.

Potom co přípravný výbor Akademii založil, většina jeho členů se zúčastňovala práce Akademie jen jako hodnotitelé prvního a druhého kola a podstatnou část organizační práce jsem vykonával já a Richard Podaný, později se připojil Martin Šust, který reflektoval a reprezentoval změny, jež nastaly od vzniku Akademie a doby, kdy do ní on sám vstoupil.

Do reformy v roce 2011 se pak kategorie ani další náležitosti Akademie příliš neměnily. (To souviselo i s faktickou nemožností uskutečnit valnou hromadu Akademie a organizátoři nechtěli dělat žádné velké změny bez souhlasu většiny.) Tato reforma měla jak interní, tak externí příčiny. O interních jsem se již zmínil, šlo zejména o snižující se aktivitu Akademiků, externím důvodem byl hlavně každoroční povyk na webu následující po udělení Cen. Jana Jůzlová se tehdy pokusila shrnout racionálně vypadající část výhrad k práci Akademie a navrhla změny, které vedly k rozdělení Akademie na *Všeobecnou* a *Odbornou* sekci. Jako manželka významného distributora SF/F literatury snadno získala kontakty na specializovaná knihkupectví, jež pak doplnila redaktory a recenzenty časopisů a webů, které nominovali jejich šéfredaktoři. Tato reforma byla schválena internetovým hlasováním všech členů Akademie. Hlavně z finančních důvodů a také kvůli zjednodušení a

zřehlednění při ní také zanikly kategorie *editor/redaktor* a *teoretická práce* s tím, že opravdu mimořádné výkony podchytí *počin roku*.

Jaká je základní myšlenka / jsou základní myšlenky ASFFH? Proč ASFFH existuje dnes?

ZR: Hlavním cílem Akademie SFFH je propagovat fantastické žánry a zpřístupňovat je širší veřejnosti. Význam Akademie je i v její kontinuitě, umožňuje sledovat trendy a alespoň něco si zapamatovat z každoroční produkce. (Zde je například třeba hledat jeden z důvodů, proč byla zrušena kategorie *cyklus*, bylo těžké v ní vysledovat nějaké kontinuity, ocenění se vztahovalo jen ke konkrétnímu roku a dílu.) Pro mnoho fanoušků může být důležitým vedlejším efektem Akademie i její bibliografická činnost a díky ní vznikající Orientační seznam.

ONDŘEJ MORAVA (OM): Souhlasím. Hlavní smysl ASFFH vidím v propagaci žánrové literatury. Jsem toho názoru, že se jedná o unikátní literární cenu, hlavně proto, že ji v první řadě nepovažují za soutěž. Spíš jde o snahu ohlédnout se za uplynulým rokem a zamyslet se nad produkcí v jednotlivých kategoriích. Hlasování je v takovém případě spíše nástrojem než hlavní pomocí.

ČÁST 2: Současnost ASFFH

Co dělá ASFFH pro to, aby plnila základní myšlenku/y nastíněné v otázce výše?

ZR: Jen velmi málo, nemůže dělat víc, než dělají její členové. Ti samozřejmě odvádějí pro fantastické žánry spoustu práce, ale asi by ji většinu dělali, i kdyby v Akademii nebyli.

OM: Za sebe se hlavně snažím o udržení stávajících funkcí a kontinuity. Rád bych se pokusil o širší mediální prezentaci, ale není to pro mě vždy snadné. Je to otázka nejen toho, ovládnout nějaké ty mediální dovednosti, ale také určit, co je případné a co ne. V tomto směru se snažím o maximální nestrannost. Kromě výsledků hlasování je těžké najít další témata vhodná pro nestrannou prezentaci.

Jak funguje a jak se liší „Odborná“ a „Všeobecná“ sekce Akademie? Kdo posuzuje, kdo bude v jaké sekci?

OM: Myslím, že tady je skryto asi největší nepochopení týkající se ASFFH. Zároveň i kořen nejčastějších námitek proti jejímu působení. Krom toho, že se jedná o systém, který jsem po děděl, je můj vztah k tomuto dělení rozporuplný. Přijde mi fungující, ale jeho nepopularita u některých členů mě přivádí k zamýšlení. Nechci ale provádět žádné změny bez důkladného uvážení a jasné představy o novém systému.

Jak se mohu stát Akademikem? A za jakých okolností bych se měl stát Akademikem?

ZR: Od reformy z roku 2011 v zásadě dvěma způsoby. Do Akademie vás vyšle šéfredaktor papírového nebo webového časopisu věnovaného fantastice, nebo jste knihkupcem v obchodu specializovaném na fantastickou literaturu. Pak se stáváte členem Odborné sekce. Nebo sám projevíte zájem o členství pomocí formuláře na stránkách Akademie a můžete se

stát členem Všeobecné sekce. Odborná sekce hlasuje o všech kategoriích s výjimkou *časopis/web*, Všeobecná sekce nehlasuje v knižních kategoriích *nejlepší SF, fantasy a horor, povídková kniha, původní kniha...* ale hlasuje pro *knihu roku*, což občas vede k tomu, že knihou roku je titul, který nezískal žádné jiné ocenění.

OM: Za sebe jen dodám, že Akademikem by se měl stát ten, kdo si opravdu přeje hlasovat, nebo jakkoli jinak pomáhat s prezentací. Myslím, že láska k fantastické literatuře je hlavním měřítkem.

ČÁST 3: Ceny ASFFH

Jak by měl v rámci Cen ASFFH pracovat ideální Akademik?

ZR: Mně by stačilo, jak už jsem naznačil, kdyby v prvním kole každý hodnotil zlomek produkce, který zná, nebo dal na recenze od lidí, jejichž názorů si váží. A v druhém kole přečetl všechna nominovaná díla.

V nějakém lepším světě by se Akademici měli věnovat i teoretické práci, zkoumat trendy, pomáhat začínajícím autorům, spolupracovat při tom s nakladateli, udržovat si přehled o světovém dění a vedle toho pomáhat propagovat žánrovou literaturu a svou recenzentskou činností ji kultivovat.

OM: Pro mě je to v první řadě hlasovat v takovém rozsahu, jak se kdo cítí, v druhé řadě navrhnout další možné vhodné způsoby fungování ASFFH a v třetí řadě podílet se na jejich realizaci.

Jak ASFFH řeší případné střety zájmu v hlasování o Cenách ASFFH (např. autor je v „Odborné“ sekci, ale daný rok vydal knihu. Může tedy hlasovat pro sebe?)

ZR: Při dostatečném počtu hlasujících není tato otázka fakticky důležitá, ale hodně Akademiků v takovém případě kategorii v tom roce vynechává, často s poznámkou: V této kategorii letos nehlasuji, vydal jsem knihu... Nicméně nikdo nekontroluje ani nesleduje, kdo pro koho hlasuje.

Stávalo se, že nakladatelé hlasovali hlavně pro své knihy, protože jiné nečetli, ale ani to nebyl problém, protože v Akademii byli takřka všichni a dělala to tak většina, takže se to vyrušilo (ted' zase mluvím o době před dvaceti roky). ☺

OM: Taková věc je hlavně otázka důvěry. Nejsme zase tak moc velká scéna, většina účinkujících se zná buď osobně, nebo profesně. V takovém případě se lidé povětšinou chovají rozumně a s ohledem. Co se přímého konfliktu zájmu týče, je to možné, ale podle mě to není problém. Vzhledem k systému hlasování, je velmi těžké jedním hlasem změnit celkový výsledek. V žádné kategorii není možné se dostat do vedení bez podpory ostatních hlasujících. Takže ano, možné to je, ale nevidím to jako problém.

Jak se počítá, kdo bude nominován do druhého kola, a jak se určuje absolutní vítěz kategorie?

ZR: Do druhého kola postupují díla a osobnosti s nejvíce hlasy z kola prvního, o těch je pak hlasováno „australským“ systémem. (Pozn. red.: Ten umožňuje jemnější rozdělení preferencí, ale je obtížnější na vysvětlování.)

Kolik Akademiků hlasovalo v letošních Cenách ASFFH (a co třeba v loňských)?

ZR: V posledních dvou letech se v Akademii aktivně angažovalo něco málo přes polovinu registrovaných Akademiků, část z ostatních se omluvila, že v tom kterém roce nemá dostatečně načteno, mnozí ze Všeobecné sekce ale ztratili zájem o práci v Akademii po tom, co nemohou hlasovat v kategoriích, které je hlavně zajímají.

OM: Řekl bych, že je to často zbytečný ostych, co lidi přiměje k tomu zřít se hlasování. Seznam publikační činnosti rozesílaný Akademikům má bohužel často zastrašující účinek. Je to sice pochopitelné, ale bohužel nevím, jak tomu zabránit.

Existuje cena, která má v rámci nějaké subkultury podobné podmínky jako Ceny ASFFH, ale má větší prestiž a mediální ohlas? Existuje nějaký model pro takovouto „soutěž“, který by se zavděčil valně většině fanoušků a veřejnosti? Jak to například funguje ve fantastice zahraničí?

ZR: Nevím o tom. Co se fantastiky týče, v zahraničí mají národní fandy své ceny, ale o jejich dopadu nic nevím, jsou tu samozřejmě ceny ESFS udělované na Euroconech a Hugo a Nebula, ale o těch vám jiní mohou říci více než já a zajímavěji...

OM: Tady se dostáváme k opravdu zajímavému tématu. Měl jsem na loňském Euroconu tu čest mluvit s několika veterány zahraniční fantastiky. Hlavní dojem, který jsem si odnesl je, že zavděčit se většině fanoušků je prakticky nemožné. Skoro mi přijde mi vhodnější úspěšnost poměřovat mírou zapálené debaty. Protože dokud se lidé spolu baví a třeba se i někdy hádají, jsou stále účastní. Skutečná smrt jakéhokoli počínu nastává až při nezájmu.

ČÁST 4: Aktuální palčivé otázky

Jak vnímáte současný statut ASFFH a Cen ASFFH? Jde o instituce, které jsou všeobecně uznávány? Pokud ne, proč tomu tak je? A lze relevantně odpovět na otázku, zda mají Ceny ASFFH prestiž?

ZR: Kdyby to nikoho nezajímalo, asi by se každoročně nestrhlá takové furore. ☺

Problém Akademie je, že jen málo (ale odkud to víme?) ovlivňuje trh. V prvních letech někteří nakladatelé opatrovali své knihy samolepkou Nominováno Akademií SFFH, ale zřejmě to nemělo velký efekt. Takže hlavní přínos Akademie asi je, že poučenému čtenáři pomůže v orientaci v současné obrovské produkci a oceněným autorům a osobnostem udělá radost.

OM: Uznání je bohužel věc, která se špatně měří. Spíš mi dělá starost obecné povědomí. Za úspěch budu považovat, pokud by se podařilo Ceny přiblížit nejen současné generaci, ale té příští. To je hlavní problém, se kterým se potýkám. ➔

Jak vnímáte kauzu, kterou spustil článek na webu nakladatelství Gorgona?

ZR: Nevnímám to hlavně jako kauzu, Gorgona (zbytečně mnoha slovy) napsala, že stránky Akademie jsou zastaralé, a toho se chytla skupinka, která každá rok po vyhlášení výsledků dělá povyk. Chybou samozřejmě bylo, že Ondřej Morava Gorgoně nepotvrdil příjem mailu, předpokládám, že se na něho obrátili jako na instituci, a pak měli právo očekávat odpověď.

ale v tom případě by si měli uvědomit, že jiné instituce odpovídají do třiceti dnů. 😊

Akademie je dost pracná a časově náročná záležitost, čistě příspěvky každoročních kritiků její dlouholeté pořadatele rychle (po pár letech) omrzí, já mám za to, že pokud dotyčnému jde o něco jiného, než se předvádět či „plivat jedovatou slinu“, může napsat přímo organizátorům (mail byl a je na stránkách Akademie). V prvních dvaceti letech se přes mnohonásobné propírání Akademie ani jednou nestalo, že by někdo poslal dotaz týkající se fungování Akademie či dokonce shrnul, k čemu ty „diskuse“ dospěly, a poslal nějaké návrhy co a jak zlepšit či změnit. Mail Gorgony byl, co si pamatuji, první. (Výjimkou byly už zmíněné připomínky Martina Šusta, byl za ně také hned odměněn několikaletou prací pro Akademii, a pak mi jednou JWP nebo to byl Jarek Mostecký poslal velmi složitý návrh na reformu povídkové kategorie, ale to bylo na mou soukromou adresu; teď ovšem píšu o té spoustě kritiků, které známe jen jako webové nicky.)

OM: Pozitivně. Jak už jsem řekl, bez debaty je nemožné udržet jakýkoli počin při životě. Těžko říci proč, ale jak článek, tak původní e-mail od Gorgony mě velmi potěšily. Ne tím, že bych na něco takového čekal, ani jsem neměl v první chvíli úsměv na rtech. Byl jsem zaskočen, vytržen z letargie, přiměřeně k zamyšlení a zahanben. Přesně v tomto pořadí. Ale výsledek pocit bych rozhodně nazval potěšením. Umožnilo mi to se důkladně zamyslet nad sebou i Akademii a pokusit se reagovat konstruktivním způsobem.

Proč celá tato kauza vznikla?

ZR: Já doufám, že to vzniklo jen proto, že stránky Akademie byly trestuhodně zastaralé. K tomu došlo tak, že se o ně roky starali Martin Šust a Jana Jůzlová. A když tuto práci předali Ondřeji Moravovi, tak si za ně zatím nedokázal najít náhradu.

Já Ondřeji do dnes pomáhám s věcmi, kde je třeba mnohaleté zkušenosti, jako je zvaní nominovaných (všechny je na rozdíl od něho znám) nebo s komunikací se sponzory (které jsem pomáhal před lety získávat). A vedle toho spravuji Orientační seznam Akademie z podkladů Jirky Doležala a Wojty Běhounka, využiji tohoto místa, abych jim poděkoval, asi další věc, kterou za mě nikdo neudělá. 😊

OM: Moje vina. Neodpověděl jsem včas ani jsem nebyl schopen reagovat s dostatečnou pružností na vývoj situace. Ale na svou, nepříliš nadšenou, obranu bych rád uvedl, že jejich email byl ve své podstatě první, který jsem dostal a který se týkal tohoto tématu. A za těch pár let, co jsem v organizaci ASFFH, jsem trestuhodně zpozdil. Vždy se zdálo, že na některé věci je dost času. V tomto směru se mi dostalo důkladného probuzení.

ČÁST 5: Budoucnost ASFFH

Je třeba ASFFH reformovat? Pokud ano, jak? Pokud ne, proč?

ZR: Určitě ano, knižní trh se obměňuje a je třeba na tyto změny reagovat, bylo by dobré zaznamenat e-knihy a audio-knihy.

Reformu by potřebovala i reforma z roku 2011, ta se po-

zvolna vyčerpala a nebylo by špatné, kdyby v odborné sekci hlasovalo více členů. Možná neomezovat počet recenzentů, které jednotlivá média do Akademie vysílají. Ale vzhledem k tomu, že mnozí nedokáží každoročně naplnit ani stávající kvóty, a když uvážíme, že se kvalita ani složení nominací a vítězů ročníků před reformou 2011 a po ní prakticky nezměnily (vlastně těžko najdeme vůbec nějaké zásadní rozdíly), tak si myslím, ale to říkám jen jako řadový Akademik, že opětovné sloučení sekcí by mohlo pomoci lepšímu fungování.

OM: Možná to bude znít divně, ale nejsem si jist, jestli bych měl na tuto otázku odpovídat já. Spíš bych rád znal stanoviska a názory Akademiků, čtenářů a spisovatelů.

Mělo by smysl ASFFH zrušit a vybudovat úplně novou organizaci s podobným poselstvím a záměrem?

ZR: Nebudu nikomu bránit, aby to udělal, ale z hlediska kontinuity a zkoumání trendů by to byla škoda, představme si třeba, že by se filmový Oskar každých dvacet let rušil a zakládal znovu...

OM: Nemyslím si. Ceny Akademie mají tradici, základ i zkušenosti. Současná podoba, i když jistě ne ideální, je výsledkem dvaceti let postupných změn a procesu eliminace nefunkčních modelů. Mají také na své straně něco, co bude pro jakoukoli novou organizaci těžké nahradit – setrvačnost.

Co by měla ASFFH dělat, aby se situace, kvůli které vznikl tento rozhovor, neopakovala?

ZR: Do zániku internetu nebo Akademie se podobné výstřelky jako letos budou opakovat každoročně, že letos za záminku posloužil text Gorgony, je jen náhoda; i kdyby Ondřej odpověděl obratem, našla by se jiná záminka.

Lidé, kteří o Akademii skoro nic nevědí, se vždy rádi na webu podělí o svou hloupost, neznalost a o to, proč jsou rádi, že v Akademii nejsou.

OM: Spíš bych se ptal co udělat, aby se podobná kauza opakovala pravidelně, ideálně tak, aby každé došlo ke zlepšení. Jak pokračovat v započatém úsilí a udržet si pozornost jak fanoušků a čtenářů, ale hlavně všech zainteresovaných.

Za sebe jen dodám, že udělám vše proto, abych už prostor pro některé výtky nezadával. Doufám ale, že debata o Akademii zdaleka nekončí.

– ptali se Jan Křeček (Sarden) a Karel Krajča (Vlčí bouda)

Odposlechnuto

Vyvezli jsme tolik demokracie, že už nám jí zde moc nezbylo.

Benjamin Kuras

Vlídým slovem a revolverem dosáhnete více než jen vlídým slovem.

Roman Joch

Tuhle se v hospodě pár chlapů bavilo o tom, že by nechtěli letět v letadle, které by pilotovala ženská.

Debilové sexistický. Co to pořád maj proti ženám?

Vždyť s letadlem se necouvá.

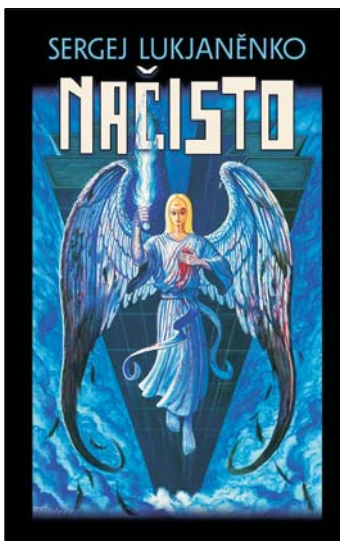
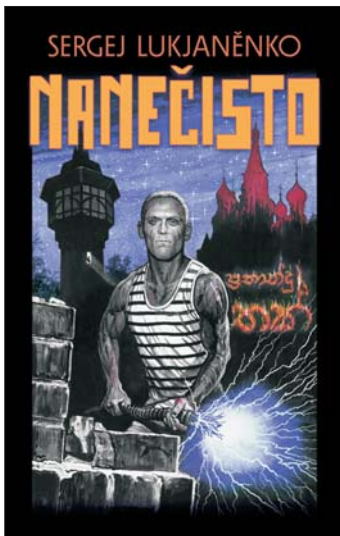
2 x Sergej Lukjaněnko

Nanečisto

Nedávno se mi do rukou přichomýtla další kniha Sergeje Lukjaněnka a prozatím se potvzují moje dojmy o jeho „metodě“. Začínáme pozvolna, jedním nápadem, jednou změnou. Zde je to cosi jako krádež (nebo spíše vymazání) identity. To je zápleтка s detektivní povahou – nejen proto, že nás zajímá kdo a proč, ale zpočátku je vůbec nejzajímavější jak vlastně. Podle toho, do jaké míry jde něčí život zpětně změnit, lze odhadnout, jakého žánru bude příběh. Že nejsme dlouho ponecháni na pochybách, že potřeba bude vysvětlení fantastické. Ale myslím, že napětí plynoucí z neznáma bývá v Lukjaněnkových knihách silnější než jen obvyklý prožitek, kdy nevíme, jak se bude odvíjet budoucnost příběhu. A není to ani obvyklé sci-fi zkoumání něčeho vnějšího neznámého. Je to spíše takové strukturální neznámo, které připomíná zápletku detektivky, to mi přijde jako další typický rys.

Po úvodním překvapení všechno na chvíli zákonitě zpomalí, protože bez nových impulzů se příběh nemá jak rozvíjet. To, že autor nespochívá, je vlastně aktivně sympatické, protože systematicky a zajímavě zkoumá všechny možnosti, které změněná situace umožňuje, než do příběhu vnese nový prvek. A navíc jsem si na jeho popisy života v nové Moskvě, které prokládá drobnými úvahami, už docela zvykl a rozhodně mě nenudí. Jsou sympaticky plebejské, ale ne tak negativistické, jak je zvykem u nás (jedna z věcí, co mě vytáčeji třeba na soudobých detektivkách pana Češky). Nemluvě o tom, že tady je všechno zpestřeno nutně mírně ironickou návštěvou u slavného sci-fi spisovatele.

Mě by v takovou chvíli snad nejvíc lákalo žádný další motiv nepřidávat, uzavřít bez vysvětlení dosavadní prvky a nechat hlavního hrdinu, aby si vybudoval nový přirozený život, do kterého jen pozvolna začnou prosakovat jiné fantastické prvky. Ale tohle je poctivý dobrodružný příběh, takže o nové realitě – nebo alespoň její první vrstvě, jistě – se dozvíme rychle. Příběh sám nemá smysl zde dál sledovat, beztak se začne rozvíjet jiným směrem (dočasně, to je doufám jasné). Navíc nechci kazit potěšení ze čtení a prozrazovat, co je tím opravdovým nápadem, na kterém je *Nanečisto* postaveno. Ale opět je to cosi na jednu stranu radikálně odlišného, aby to bylo zajímavé, a na druhou stranu natolik omezeného, byť částečně uměle omezeného, aby nebylo třeba nijak zásadněji vymýšlet náš jiný svět. Tohle mi přijde jako docela hezký a funkční dramatický pří-

stup, dokáže-li se čtenář smířit s autorovým *pro forma* vysvětlením a tichou dohodou, že určitým směrem se nápad prostě rozvíjet nebude.

Příběh se tentokrát odehrává poklidněji, postupně, dokonce nás na konci nečekají žádná velká a dramatická odhalení (leđa až v úplně poslední kapitole, abychom si připravili situaci pro druhý a závěrečný díl). Líbí se mi variace autorské metody: je to v některých aspektech stejné, v některých jiné, něčeho více a něčeho méně a přitom stále příbuzné a rozpoznatelné. Skoro to bude znít hloupě, ale je to zkrátka profesionálně napsané; je to ono pověstné Neffovo „řemeslo“, které svého času přisuzoval autorům toliko angloamerickým.

Zajímavě se to projevuje i na stylu knihy. Některé scény – řekněme zotavení se ze své skoro smrti – potřebují určitý čas, aby vyzněly. Dají se podat klasicky vyprávěním (vzpomeňme na Old Shatterhandovo uzdravování), ale pak vyžadují svůj čas, příběhový i knižní. Dneska už je obyčejně potřeba je nějak urychlit, což se asi nejsnadněji provede introspekci, jenže takový ojedinelý, jen funkčně nutný prvek snadno působí v románu rušivě. Sergej Lukjaněnko si jejich použití – podobných metod vyprávění je v knize použito povícero – umí dobře rozvrhnout. Používá je i na místech, kde potřeba nejsou, což může působit jako takový trochu vycpávkový kolorit, ale díky tomu později působí ústrojně na místě, kde potřeba jsou. Tohle ve výsledku dodává jeho knihám solidnost a soudržnost.

Tož šup sem s tím pokračováním, prosím, ať vím, jak to bude *Načisto* ?

Načisto

Obyčejně se snažím v zápiscích do Deničku poukazovat na aspekty, které se mi na knihách líbí nebo které mi přijdou zajímavé. Zde mi ale nedá, abych nezminil, že ve mně při čtení druhé knihy dialogie *Nanečisto* a *Načisto* hlodalo podezření, zda náhodou nemělo původně jít o jedinou knihu, která se příliš rozrostla nad standardní rozsah, takže první díl skončil dřív a druhý byl tak trochu uměle docpán, aby vydal na knihu.

Třeba v první třetině se v podstatě nic nestane. Hrdina jede z místa na místo, nepotká při tom nikoho důležitého a nezažije nic významného. Cestou si sice něco uvědomí, ale není to klasická cesta, která by ho nějak proměnila. Nechte se to špatně, mám autorovo mudrování o životě, vesmíru a Rusku docela rád a peripetie také napíše slušně. Ale je to zcela zřetelný kontrast: jakmi-

Povídkový výběr hvězdné autorky

Hvězdu české fantastiky Janu Rečkovou netřeba dlouze představovat, čtenáři a příznivci tohoto žánru ji sami velmi dobře znají a i ti, kteří od ní třeba dosud nic nečetli, o ní už jistě mnohé slyšeli. Rečková dovede výborně kombinovat fantasy, sci-fi i horor a se všemi těmito žánry pracovat s takovou lehkostí a elegancí, že lze její tvorbu označit za čtivou, inovativní a přinejmenším na českém trhu také za naprosto jedinečnou. Skvělým důkazem tohoto tvrzení je nejnovější sbírka jejích povídek, přestože *nejnovější* možná není to pravé slovo. Sběrka totiž vyšla teprve nedávno, jde však o profilový výběr z autorčiny bohaté povídkové tvorby. A pokud to snad pro vás skutečně bude první kniha, kterou jste od Jany Rečkové četli, pravděpodobně si následně položíte otázku, proč jste po její tvorbě nesašli mnohem dříve...

Najdete zde povídky všech možných žánrů, přičemž každá z nich se odehrává v jiném světě, v jiném čase a za nejruznějších podmínek, jak se na nápaditou tvorbu autorky podobného formátu sluší. Příběhy v sobě skrývají patřičné napětí, dramatickost, pár krvavých bitev, pronásledování všemožných příšerek i selhání nejmodernějších technologií, které sice mají lidstvo primárně chránit, ale zároveň dokážou stejně tak i ublížit a v nejhorším případě i zabít.

Hned úvodní povídka „Maximálně 80% duše“ jasně poukazuje na to, že se s každým darem musí zacházet opatrně a obezřetně, protože i to, co nám má být k užítku, se může lehce stát

le tato část knihy skončí, příběh začne pokračovat a je to, jako když se otočí knoflíkem. Zajímavější, živější, nápaditější, dobrodružnější, prostě jako byl předchozí díl většinu doby.

Kdybych se chtěl vyhnout temným podezření, řekl bych, že nejméně se mi líbily ty části knihy – téhle i předchozí, ale zde jich bylo více – kdy je hrdina sám, ať už se odehrávaly kdekoliv. Ty jsou občas trochu úmorné, protože vyprávění hlavního hrdiny, které se obvykle omezuje na půl stránky filosofování, zde trvá třeba celou kapitolu, jak vše vnímáme pouze jeho očima a ne v konfrontaci s jinými. A nejvíce se mi líbí části, kde hlavní hrdina objevuje různé světy. Příklad mi, že nový svět dokáže pan Lukjaněnko načrtnout rychle a dobře (nebo přinejmenším způsobem, který mi vyhovuje).

➤ Problém mám trochu i s koncem. Není vyloženě špatný a není ani nepřípadný ději a atmosféře příběhu. Jen jen takový trochu nijaký, uvážíme-li, jak ambiciózní byl předchozí příběh. V tomto není autor sám, udělat civilní konec rozmáchlému fantastickému příběhu není snadné a napadají mě podstatně více případů, kdy to dopadlo podobně rozpačitě, než kde se to podařilo. Prostě máme-li tu osamocené hrdinu v kontrastu s

zkázonosným, pokud svému daru dovolíme, aby nás naplno ovládl. V povídce „Deset malých emzáků“ se zas přímo zamílujete do odvážné a nespoutané povahy hlavní postavy, která se nezděráá zachránit své nejbližší před nebezpečnou invazí třeba i za cenu vlastního života. A mohli bychom takto pokračovat dál, zajímavých postav najdete v příbězích Jany Rečkové mnoho. Ve většině z nich lze nalézt kousek dobra, dokonce i odvalu k sebeobětování, přestože se na první pohled mohou zdát těmi největšími bídáky pod sluncem.

Jako u každé povídkové sbírky je i zde bezesporu riziko, že se ne všechny povídky strefí do vašeho vkusu. Na druhou stranu si takřka každý najde to své. Pro pány jsou tu povídky techničtějšího a akčního rázu, pro dámy pak pár těch řekněme něžnějších, ne tak krvavých, a pro náročnější čtenáře se najdou příběhy na zamýšlení, s lehkým nádechem trpké životní filozofie. A právě v této univerzálnosti se skrývá zvláštní kouzlo tvorby Jany Rečkové. Mnohdy se spisovatelé upnou k jednomu žánru či stylu, v případě Rečkové je žánr a styl zpravidla podřízen tomu, o čem se právě rozhodla vyprávět.

Nemusíte se tedy bát, že vás její tvorby v případě obsáhlé povídkové sbírky omrzí, ba naopak, čtenáře může s každým novým příběhem jen překvapit.

Wendy Šimotová

Jana Rečková: *Protože se stmívá*, Epocha, 2017, vázaná, obálka Žaneta Kortusová, 520 stran, 399 Kč

něčím velkým, funguje, když je nakonec buď proti (a nandá jim to) nebo pro (a přidá se k nim). Je-li autor nápaditý, může hrdina udělat něco chytrého a nečekaného napříč. Ale když se z toho rozhodne jen vystoupit, bývá to tak nějak zklamání – na to jsme nepotřebovali, aby byl předtím hrdinou, který tak pěkně vyvázal z řady šlamastik.

Pomineme-li vycpávkové meditativní části, pak bych řekl, že to v čem *Načisto* pokračovalo z prvního dílu, se vydařilo. Obě další Země, na které jsme se podívali, byly zajímavé a tak nějak plnokrevné. Nicméně v tom, co kniha měla přidat, zůstala průměrná. Vysvětlení anomálií – nelogičnosti a svévolných zvrátů v ději, jako zde byla hrdinova druhá proměna z konce prvního dílu –, z kterých Sergej Lukjaněnko obvykle dělá působivé pointy, zde nenastalo. A celkové vyústění mi přišlo rozpačité. Jsem docela zvědavý, jak se budu dál rozvíjet trilogie *Stráž*, která byla rozehrána nejen podobně ambiciózně, ale probíhá i v podobných kulísách světu, mezi kterými lze procházet, ale které mají cosi podezřelého v pozadí.

Jiří Grunt

Sergej Lukjaněnko: *Nanečisto / Načisto*, Argo, Triton, 2008 / 2010, 376 / 328 str., 298 / 298 Kč

Až příliš neuvěřitelná dobrodružství

Steampunkové dobrodružství chorvatského spisovatele Aleksandra Žiljaka s názvem *Poseidonia* uvedlo v libivém kabátku na český trh nakladatelství Gorgona. Román sleduje příběhu dvou proslulých lupiček Ireny Orletzové a Belindy Meredithové, které se pro své zlodějské kousky nerozpakují využívat svých ženských půvabů, jimž se autor věnuje dosti zevrubně. Evropa je zde na hranici války se Spojenými státy, a tak když Scotland Yard obávané zlodějky konečně chytí, místo aby je okamžitě poslal za mříže, vyšle je na výzvědy na jedinečnou loď amerického boháče, o kterém se proslychá, že má prsty snad ve všem důležitém, co se v zemi nepřítelů děje. Na lodi neuvěřitelných rozměrů se dvojice zlodějek rychle setkává s hrozbou sobě rovnou, díky čemuž se nejednou dostávají do nezavidlivých situací...

Poseidonia je skutečně velkolepá loď, které nechybí ani vlastní džungle plná bájných stvoření či dostatek místa pro celou armádu, jež má v plánu rozvrátit svět. Zní to naprosto skvěle, jen se čtenář nesmí příliš zamýšlet nad tím, jak to vlastně funguje. Přestože se totiž jedná o alternativní historii, s nadpřirozenými prvky, které by příběhu v určitých chvílích mohly přidat na důvěryhodnosti, se v ní nesetkáme. Jediným alespoň trochu uvěřitelným prvkem příběhu jsou tak postavy, které jsou sice chodícím klišé, ale jde o klišé příjemné, které neurazí. Ať už jde o lesbický pár lupiček naverbovaných k britským tajným službám, nebo o jejich ďábelsky zlé protivníky toužící po rasové čistotě. U hrdinek příběhu je vidět snaha o jistou pestrost, i přes zobrazení jejich slabších povahových rysů však stále působí značně černobíle. Autor se v roli vypravěče navíc často obrací přímo ke čtenářům, aby leckdy pochybné jednání postav obhájil, o to nepřiměřeněji pak většina podobných situací působí.

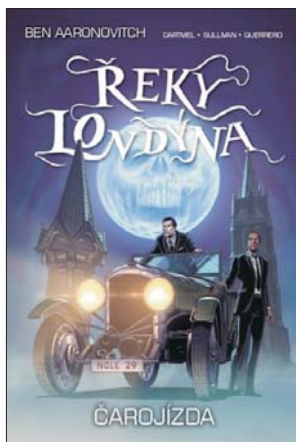
Pokud román, jenž staví na poměrně prvoplánovém zobrazování násilných a sexuálních scén, něco opravdu citelně postrádá, pak je to humor a nadhled. Jinak má takřka všechno – od dobrodružství, nádechu historie až po divoký sex – a navíc se díky členění do krátkých kapitol vcelku dobře čte a dovede ve čtenáři vzbudit jistou zvědavost, co bude dál. Vydařený je i překlad Jana Kravčíka, alespoň pokud lze z českého vydání soudit, tady ovšem pozitiva bohužel končí. Žiljak sice patří k nejznámějším chorvatským spisovatelům a nutno uznat, že styl jeho psaní dává místy tušit, že už má nějakou tu knihu za sebou, jeho česká prvotina mu ale příliš dobré jméno nedělá. Několik vykřičníků na každé stránce stejně jako vypravěčovo promlouvání ke čtenářům působí nepatřičně a přes zjevnou snahu o zábavný příběh s prvky pornografie (protože erotika je pro popsané scény příliš jemný výraz) jde spíše o křečovitý kýč.

Steampunkem, jak byla *Poseidonia* prezentována, se dá román nazvat jen s notně přimhouřenými očima. Děj se sice odehrává v alternativní historii západního světa devatenáctého století a občas se v tu objeví i nějaká ta vzducholoď či zařízení poháněné parou, to ale definici subžánru naplňuje jen stěží. A k tomu, aby se *Poseidonia* úspěšně zařadila po bok oblíbené „běčkové“, čistě zábavně literatury plné násilí a sexu, kterou u nás tak umně zastupují František Kotleta či Jiří Kulhánek, toho také ještě hodně chybí. Je to škoda, protože dobré steampunkové akce není nikdy dost, nemluvě o sympatické snaze stále ještě docela mladého nakladatelství Gorgona představit čtenářům neznámá zákoutí zahraniční fantastiky.

Markéta Gajdošová / XB-1

Aleksandar Žiljak: Poseidonia, Neuvěřitelná dobrodružství Ireny Orletzové a Belindy Meredithové, brožovaná, překlad Jan Kravčík, obálka Dominik Broniek, 320 stran, 298 Kč

Nové komiksy v Argu

Pokud jste propadli sérii *Řeky Londýna* (*Řeky Londýna, Měsíc nad Soho, Šepot podzemí, Prokleté domovy*, recenze prvních dvou dílů od J. Grunta najdete v minulých IK), budete si muset opatřit, ač třeba nepatříte mezi echt fanoušky komiksu, i *Čarojízdu*, protože páté pokračování *Řek* napsal Ben Aaronovitch jen jako komiks a žádná knižní předloha k němu neexistuje.

Lady Mechanika, nejslavnější komiksová hrdinka steampunku, se představuje českým čtenářům. Británie nabrala v 19. století poněkud jiný kurz a věda vládne celému společenství, vzduch brázdí letouny, města mají úžasnou dopravu a všichni znají krásnou a nebezpečnou *Lady Mechaniku*. Formát a zpracování dělají z knihy více umělecké dílo než klasický komiks.

Argo, 2017, přel. R. Klíčnick, 128/168 str., 298/598 Kč

CENY ASFFH 2016 – hodnocení

Základy, ingredience, kritéria

Základy: Není možné určovat vítěze, aniž by byla známa kritéria, na jejichž základě hodnotíme. Někde je to jednoduché – tam, kde jsou jednoznačně měřitelné údaje či body. U maratonců nebo hokejistů nebudeme nijak zvlášť řešit, kdo zvítězil. V subjektivních kategoriích je to méně přehledné. Jak se pozná nejlepší kniha? Nepozná. Tečka. Jde o subjektivní hodnocení, které je podloženo čtenářovými zkušenostmi, povahou, preferencemi a dalšími faktory. Než se pokusím zhodnotit jednotlivé kategorie v Cenách Akademie science fiction, fantasy a hororu, je třeba stanovit, dle čeho nominované tituly hodnotím.

Připomínám, co jsem psal v předchozím článku: několik let v Cenách ASFFH hlasuji, mám tedy na tom, jaké jsou nominace a kdo zvítězí, určitý drobný podíl. Zároveň jsou stanovená kritéria nutně subjektivní. Moje. Nezpochybňuji to, nikomu to nevnučuji. Klidně dál nečtete. Je to názor – a k tomu, aby rozproudily debatu a vytvořily prostředí pro konfrontaci názorů, ceny jsou.

Ingrédients: Nutně musím pracovat s tituly, které získaly nominaci. Kromě toho přidávám knihy, které jsem četl a které mi v dané kategorii chybí. Občas přidávám knihy, které jsem nečetl, ale které v dané kategorii chybí dle ostatních (vychází to z internetových diskuzí, rozhovorů s lidmi, z četby recenzí a podobně). Některé kategorie jsou mi zcela cizí – požádaly jsme osobnosti, o kterých jsme se domnívali, že by k tomu měly co říci, o vyjádření. Jak to dopadlo, to se dozvíte v dalších článcích.

Kritéria: Jak bylo řečeno – není možno určovat vítěze, aniž bychom určili kritéria, na jejichž základě hodnotíme. Zde tedy jsou.

1) Příběh. Napsat dobrý příběh umí napsat velké množství autorů. Dobrý, nápaditý příběh tedy budu považovat za samozřejmost. Kromě dobrého příběhu by tedy kniha, která se dostane do nominací, měla obsahovat něco navíc. To „něco navíc“ je velmi obtížně popsatelná kategorie. Jako když řeknete „přesah“. Všichni vědí, co je tím míněno – a každý si představí něco jiného. Tady nechám to „něco navíc“ jako subjektivní kategorii, v mém případě to bude většinou nějaký společenský apel, zkoumání mezilidských vztahů, humanitní poselství a podobné záležitosti.

2) Jazyk. Autor by měl být skutečně spisovatelem. Měl by vládnout jazykem a měl by být schopen vládnout jazyku. Poznává se to na slovní zásobě, na schopnosti imaginace, na vlastním stylu. Vančuru, Čapka, Fukse, Škvoreckého nebo Šindelku poznáte po přečtení jedné strany. To je jeden ze znaků dobrého spisovatele (dobře, Kunderu nebo Lustiga podle jedné strany nepoznáte – proto píšu „jeden ze znaků“).

3) Téma. Píšu-li o rozmnožování slimáků, může to být zábavné či nechutné. Ale dobře napsaná existenciální krize je prostě víc.

Tyto tři kategorie pro základní náhled stačí, pak samozřejmě nastupují další oblasti jako originalita nebo osobní preference.

Nejlepší science fiction

Těžkotonážní kategorie. Sešly se ambiciózní tituly, všechny stojí za přečtení. Prefekt je slušná space opera, suverénně napsaná, zábavné čtení – a vlastně nic víc. O kousek výš stojí Vilma Kadlečková. Je to Mycelium, víme, co čekat, zajímá nás to (a zajímá nás, jak to bude ještě dál), dají se vysledovat paralely se současným světem a tím, co společnost či jednotlivci řeší. Dobré. Ale rozhodovat se bude mezi třemi zbývajícími.

Bacigalupi je zpět s typickým arsenálem: drsné podmínky v drsném světě, kde lze cokoliv koupit za peníze, respektive za suroviny. V tomhle případě za vodu. Jihozápadní část USA je suchá a vyprahlá, není to místo k životu – a o to víc se tu každý o život pere. Bacigalupi je Orwell našeho věku. Svědomí. Varování. To, co G. R. R. Martin dělá se svými postavami, dělá Bacigalupi s lidstvem, lidskostí. Hnusná kniha, odporná, zvířecí, syrová. A tak účinná, že se čas od času zajdete přesvědčit, jestli vám doma z kohoutku teče voda.

Robinson mě s Icheenge nijak zvlášť nezaujal. Nebylo to špatné, ale žádná pecka. Zato Roky rýže a soli! Mnohovrstevnatý text, v němž se autor rozkračuje nad celou historií, aby z ní ve středověku vymazal Evropu. A čeká, co se bude dít. Jak se rozroste islám? Co bude dělat Čína? Kam se vyvine Amerika, pokud ji Kolumbus nikdy neobjeví? Text, který odhaluje erudici i fantazii autora, myšlenkový experiment, který směřuje k současným problémům lidstva a dívá se na ně z pohledu zcela odlišných dějin. Text pomalý, deset obrazů z různých částí světa, které se vyvíjejí a mění. A zároveň oslava kultury, inteligence, pokroku a míru. Mimo chodem, v seznamu, který Akademie rozesílala, je tato kniha vedena jako F, tedy fantasy. Cenu ovšem nakonec získala v kategorii „Nejlepší science fiction“. Fascinující, není-liž pravda?

A pak je tu drobná knížečka Ursuly K. Le Guinové. Vyprávění má to, co obě předchozí knihy. Je to drsný text, pokud si domyslíte důsledky a aplikujete-li je na situaci lidstva dnes. Je to do jisté míry agitační text – kniha, která po rousseauovsku nutí jít zpět ke kořenům, všimát si svého okolí, dbát na komunikaci, porozumění, naslouchání. Oslava tolerance, oslava vzájemného pochopení – a varování před tím, co přijde, pokud se tyto vlastnosti lidstva vytratí. V celých nominacích jsou tyto tři knihy vůbec nejsilnější. Co se mě týče, Vyprávění je z nich nejlepší.

Co by ještě mohlo být nominováno a nebylo? Z toho, co jsem četl, Faberova *Knihy zvláštních nových věcí* a Leckieové *Ve službách Spravedlnosti*, z nepřečteného se hovořilo mj. o *Konstantynově efektu* od Karolíny Francové.

Nejlepší fantasy a horor

Odmyslíme-li tradiční nářky nad tím, že fantasy a horor jsou v jedné kategorii, dostaneme dva zajímavé tituly – a tříkrát spotřební zboží.

Harry Dresden, detektiv-čaroděj Jima Butchera, je zábavné čtení. Podobně jako u série o druidu Atticovi Kevina Hearneho

jde o svižnou jízdu plnou příjemných nápadů, propojených mytologií a vtipných hlášek. Čtu to rád, doporučuji to jako skvělou oddechovku. No, a to je všechno. V nominacích to nemá co dělat, obzvlášť když jde o desátý (!!!) díl. Chápal bych to u prvního dílu, když to mohlo působit nově, neotřele. Ale desátý díl by musel být zásadním obratem, průlomem ve fantastické literatuře. Což se u sérii příliš neděje.

Prakticky to stejné je pokračování Řek Londýna. Aaronovitch je zručný spisovatel, nálepka „Harry Potter pro dospělé“ láká, londýnské kulisy vzdáleně připomínají Nikdykde... no, a tím to končí. Další fantastická detektivka, příjemné čtení, nic víc, nic méně. Navíc by bylo jedno, jestli by v nominacích skončil Měsíc nad Soho nebo Šepot podzemí. Žádná výrazná změna se neděje.

Královská krev Daniela Abrahama je o malinko lepší. Dobrou čistokrevnou fantasy dnes najdete obtížně, čtenáři mají raději, zdá se, míšení žánrů. Abraham pokračuje v tom, co načal v Dračí cestě. Prolínající se příběhy několika postav, žádná linie není vyloženě nudná, typické propriety (takové ty drobnosti ala „svět chce ovládnout pavoučí bohyně“) jsou zastoupeny více než bohatě – nenutím se do čtení, naopak, hltám stránku za stránkou, zajímá mě, co bude dál – jakkoliv jsme tohle četli už xkrát. Dle mého je to lepší než třeba Stín krkavce, jakkoliv takový průlom, jaký udělal do fantasy Patrick Rothfuss, to není ani se všema očima přivřenýma (a ušima odřenýma).

Zbývají dvě knihy. Laird Barron je zajímavý. Jednak má nekonvenční styl psaní, je třeba se na četbu intenzivně soustředit, pátrat po detailech a všimát si každého písmene, jednak ty povídky nejsou děsivé v prvním plánu – často začnou být hororové tehdy, když začneme domýšlet důsledky. Četba náročná, za níž vlastně není žádná odměna. Nejsou tam silné pointy, atmosféra není ani lovecraftovská, ani kingovská, nemáme pocit, že je nablízku nějaké strašlivé zlo – ale přesto jsou povídky podmanivé. Svým pomalým, lepkavým způsobem. Těším se na Barronovu další knihu, která má vyjít v nakladatelství Gnom.

Všemi dary obdarovaná je další variací na zombie model. Podobně jako Jak zacházet s nemrtvými Johna Ajvide Lindqvista přichází s jiným druhem zombie. Zatímco u Lindqvista jde o sociologický problém (mrtví se vrátí domů a tam vykonávají běžné činnosti, které dělávali... jen jsou poněkud mrtví), Carey přichází s postapokalyptickým „road-movie“, kde existuje naděje na záchranu lidstva, protože zombie-děti nejsou tak úplně zombie, mají rozum, chovají se jako lidé, umí mluvit, učit se a podobně. Jen kdyby neměly takový hlad... Napínavě napsáno, s mírným přesahem k aktuálním problémům.

Co by ještě mohlo být nominováno a nebylo? Nejzásadnějším českou knihou, která loni vyšla, byla prvotina Michala Přebáňe *Všechno je jenom dvakrát*. Nejsou tam zombíci, není to fantasy, je tam jen takový drobný fantastický prvek (ale nesmírně zásadní!). A už od Knihy roku Sardenu si to prosazují. Nepřestanu s tím. Do stejné kategorie bych zařadil Ackroydův postmoderní opus *Hawksmoor*. Těžká kniha, ale hodná čtení.

Nejlepší povídka

Povídkovou kategorii považuji za nejzáradnější. Povídek vyjde každý rok obrovské množství, není možné se jimi prokoukat kompletně. Člověk je tedy odkázán na výběry, doporučení známých, náhodu. Jak padlo v diskuzi na webu XB-1 – „Ty povídky, to je fakt kategorie na draka.“ (Cloudy)

Dobrou zprávou je, že všechny nominované povídky jsou slušně napsány – pokud jsem schopen to ve slovenštině posoudit. Nejlepší českou či slovenskou povídkou, kterou jsem loni četl, byla nenominovaná *Rubinova liečba* od Zuzany Stožické ze *Ženy se Ivem*. Její *Labute nepláčú* pokračují v linii „mateřské fantastiky“, opět je to zkušeně napsaný text, tentokrát s tematikou ukradeného dítěte, mateřské lásky a neobyčejných bytostí v obyčejném světě. Za mě třetí nejlepší z nominovaných povídek, jakkoliv kdyby zvítězila, nezlobil bych se.

Nejslabší povídkou ze všech nominovaných pro mě byl *Hlavní chod* Barbory Vrobelové. Jak je psáno výše – všechny povídky jsou slušně napsány, tuto nevyjímaje. Nominaci schvaluji, akceptuji, v pořádku. Ale v konkurenci slovenských autorů je příliš... přímočarý? Jednoduchý? Těžko říct. Atmosféra společnosti, v níž jacísi mimozemšť upíří nenápadně decimují lidskou populaci za tichého souhlasu vládců, kteří si chtějí hlavně zachránit vlastní krk, je tíživá a věrohodná. Jen se mi ty ostatní povídky líbily víc...

Erik Kotlík přichází se zajímavým myšlenkovým experimentem založeným na paměťových schopnostech lidí. V první polovině brilantní text. Pak to nějak přejde do sentimentálna, začne to být překombinované a celé to končí poněkud rozpačitě. Škoda!

Kosti, kostry, kostlivci od Janky Javoroky připomíná *Spěšný vlak Ch.24.12* Jana Poláčka. Tíživá atmosféra totalitní společnosti, nutnost rozhodovat se mezi špatným a ještě horším, mírně detektivní zápletka. Slušný text, jakkoliv to není něco, co by mě „rozsekalo“ (jako třeba vítězná povídka z roku 2009, *Nový svět* Františka Novotného – to si velmi dobře pamatuji dodnes).

„Rozsekávací“ není ani text Alexandry Pavelkové *Lod' na západ*. Je dosti melancholická, připomíná třeba *Na křídlech zlatých draků* Pavla Renčina, ale měl-li bych vybrat jednu z oněch pěti nominovaných (ehm... jakože jsem vybíral, že jo), byla by to tahle.

Co by ještě mohlo být nominováno a nebylo? Kromě zmíněné povídky *Rubinova liečba* Zuzany Stožické stojí za čtení *Étuda pro výjimečnou mysl* Julie Novákové, taktéž ze *Ženy se Ivem*. Kromě toho se mluvilo o některých povídkách z *Mloka* (Hanus Seiner: *Pod spinodálou*), případně o textech Pavla Fritze.

Nejlepší původní česká nebo slovenská kniha

Kde vzít a nekrást? Tak by se dala shrnout letošní nabídka českých knih (ve slovenských se příliš nevyznám). Čekal jsem, zda duo Hlávka&Vybíralová stihne vydat *Algor*. Nestihlo. A tím pádem není příliš co řešit, protože ambicióznější projekt, než je

Mycelium, jednoduše nemáme. Byl bych ochoten hlasovat pro něco jiného přelomového – ale *Všechno je jenom dvakrát* Michala Příbáně četl asi jen málokdo (přece jenom to není čisto-krevná fanastika), *Konstantynův efekt* Karoliny Francové jsem zase nečetl já... a dál?

Záře supernovy Aleše Pitzmose je omyl. Jinak si nomianci nedovedu vysvětlit. Ta kniha má nápady, zvraty, sem tam se najde i myšlenka, ale je zoufale špatně napsaná, zkratkovitá a nedodělaná. Nevím, zda autor pracoval ve spěchu, ale místo pozvolného odkrývání motivů a budování fikčního světa knihy se dočkáme zběsile jízdy dopravním prostředkem, který v důsledku jakž takž drží pohromadě, ale projet se jím znovu určitě nechcete. Nicméně nejhorších je prvních padesát stran, pokud je přežijete, zbytek není horší.

František Kotleta má kolem sebe uměle vytvořenou legendu. Je čten, kupován, chválen. V pořádku. Ale pokud bych si vzal úvodní kritéria, zůstane nám jakž takž slušný příběh. Nic víc. Stačí to, jako oddychovka dobré, osobně mi vadí takové ty hrdě národostní nesmysly, ale to je můj problém (a tak akcentované jako v *Nad českými zeměmi slunce nezapadá* to není). A mimochodem, tentokrát je to mírně vážnější text, než je u Kotlety obvyklé. Škoda, ta ryze kulhánkovská rovina mu sedí víc.

Z nadhledu ovšem neustupuje *Kladivo na čaroděje*. Všichni, včetně autora, se asi shodneme, že jde o brak. Ale o brak přiznaný, většinou slušně napsaný – a hlavně brak, který je ochoten dělat si legraci z klišé a sebe sama. A Pavlovského díly jednoznačně patří k těm nejlepším (jakkoliv on sám mluvil v knize roku Sardenu o *Bohu strachu* od Jana Hlávky).

O *Ženě se lvem* se hodně psalo, hodně mluvilo. Ale u antologií obvykle nastává ten problém, že jsou nevyrovnané. Některé texty jsou bravurní, jiné průměrné, další by tam být neměly. Tady to není jiné – první kategorii zastupují Zuzana Stožická a Julie Nováková. Kvůli těmto dvěma povídkám má cenu knihu číst. V závěsu za nimi jsou Karolina Francová, Vilma Kadlečková – a přidám ještě Janu Šouflovou, protože mě od *Svitků* z *Londýnského mostu* nepřestává bavit. Nicméně kdyby byly nominované jen tyto čtyři knihy, asi bych hlasoval pro možnost „neudělovat cenu“. I když nad *Ženou se lvem* bych se ještě zamyslel...

Páté *Mycelium*, *Hlasy a hvězdy*. Co chcete víc. Vlastně... to není ani tak dobré. Hodně by mě zajímalo, jestli a jak by to uspělo v zahraničí. Oproti ostatním nominacím silný nadprůměr, kterému by asi opravdu mohl konkurovat pouze *Algor*. Nebo něco nového, zajímavého, neobvyklého. Něco, co není pátý díl série. Uvidíme příští rok...

Co by ještě mohlo být nominováno a nebylo? Zopakuji *Všechno je jenom dvakrát* Michala Příbáně a *Konstantynův efekt* Karoliny Francové. Nicméně kromě toho se hledá obtížně. Mluvílo se o povídkovém souboru *Archa zrůd* Pavla Fritze a *Inficu* Petra Heteši (nemohu posoudit, nečetl jsem), nominaci by si zasloužil Jan Dobiáš s *Neočekávanými dýchánky*, případně Štěpán Kučera za povídkovou sbírku *Jidáš byl ufon*.

Nejlepší překlad

Tak, a jsme u něčeho, v čem se nevyznám. Nečetl jsem anglické (či jiné) originály, nedělal jsem srovnávací studie. Požádal jsem Jana Vaňka jr., jestli by nám k tomu něco nenapsal. Odmítl s tím, že nestíhá a letos to příliš nesledoval. Požádal jsem Viktora Janíše, když už není nominován za *Knihu zvláštních nových věcí*. Odmítl s tím, že nestíhá a že mu nepíjje košer, aby jeden z možných účastníků hodnotil ostatní. Čemuž rozumím. Takže to zbývá na mně, laikovi a nedoukovi, který může soudit pouze z náročnosti knihy a z jejího obsahu, na kterémžto základě lze odhadnout míru obtížnosti – a na výsledku lze odhadnout, jak se s tím překladatel popasoval.

Prachmistří jsou Danou Krejčovou přeloženi slušně. No, a to je asi tak vše. Podobnou práci měla nejspíše Lucie Horáková, v Careyho zombie jízdě se ale dá místy zakopnout o nějaké vědecké pojmy.

Zajímavější je Asherův *Blábol*. Fascinující fauna, názvy jako „gabbleduck“ (žvatlokač), ryzí scifárna se spoustou pochybných udělátek, z nichž každé potřebuje specifický název. No. A kdyby toho většinu v předchozích Asherových knihách nepřeložil Petr Kotrle, byly by ty zásluhy ještě větší.

Zbývají dva tituly. *Vodní nůž* těží z Bacigalupioho jazyka, který je podmanivý a obrazný. Pokud je převeden dobře, působí nepříjemně – stejně jako celý román. A tak také působit má. Už začátek: celá kniha začíná potem, větou „There were stories in sweat“, tedy česky údernějším „V potu jsou příběhy“. Hned od začátku nepříjemný pocit, který se projevuje v oblasti hmatu, čichu i zraku. Bacigalupi navíc zcizuje angličtinu výrazy ze španělštiny a vytváří zajímavý mix – který v Podaného převedení kupodivu funguje i v češtině.

Nejtěžším, ale přitom velmi dobře přeloženým textem, zůstává ovšem Robinsonův opus *Roky rýže a soli*. Milan Žáček byl nejspíše nucen dohledávat velké množství historických informací z oblastí, které jsou pro nás exotické – Čína, Indie, arabský svět, Severní Amerika a její původní obyvatelé. Vše musí být konzistentní v deseti částech, novelách, v nichž se jednotlivé postavy reinkarnují z jednoho časového období do dalšího... Uf! Nechtěl bych to překládat. Ale chtěl bych to číst.

Co by ještě mohlo být nominováno a nebylo? Minimálně dva tituly si zaslouží pozornost pro řešení neobvyklých překladatelských problémů. První je *Hawksmoor* Petera Ackroyda. Dvě roviny, z nichž se jedna odehrává v 18. století – a tomu odpovídá i vyjadřování. Johana Labanczová zvlíla obrozeneckou češtinu, drží se jí velmi svěfepě, a pokud mohu soudit, velmi přesně trefuje češtinu přelomu 18. a 19. století. Druhým zajímavým počinem je *Ve službách Spravedlnosti*, kde se Petr Kotrle musel vyrovnat s využíváním ženského rodu pro všechny postavy. To, jak si jednotliví překladatelé poradili, by zasloužilo hlubší rozbor – který nechávám někomu erudovanějšímu.

Nejlepší dílo (domáciho) výtvarníka

Pokud se v něčem nevyznám, pak je to výtvarno. Mohu samozřejmě napsat, co se mi líbilo či nelíbilo, ale tím veškerá má

odbornost v této oblasti končí. Poprosili jsme tedy o vyjádření Dana Černého. Napsal tohle:

Tomáš Kučerovský: *Obálka má velmi pěkné rámování. Líbí se mi kruhová kompozice a celkové jednotící téma kruhu, které vychází z motivu planet, a paprskovitě rozvírání. Tomáš Kučerovský je řemeslně zdatný výtvarník, takže ústřední ilustraci vyvedl v maximální kvalitě, co mi však vadí, je poněkud prázdný prostor za postavami a ne příliš efektní rozmístění a postoj obou postav v pozadí.*

Martin Luciak: *Tahle obálka se mi líbí ze všech nejméně. Autor se sice snaží o brakovou komiksovou stylizaci, což je dobrý nápad, ale pro efektní výjev nemá dostatečnou řemeslnou zručnost a kresba působí amatérsky. Kompozice, postoj hlavního hrdiny, barevnost, hloubka, světlo – nic z toho není dostatečně využito. Postava spíše než sebejistým a siláckým dojmem působí, jako kdyby se sotva držela na nohou. Líbí se mi však nápad formy i obsahu, který čtenáři jasně sděluje, co od knihy může čekat.*

Milan Malík: *Podle mě nejlepší obálka. Sřetová kompozice dodává výjevu zvláštní klid, podpořený pohodovým výrazem dívky v centru, za níž je svěží zeleň. To pak efektně kontrastuje s okolím, které je rezavé a suchem rozpraskané. Obálce tak dodává náboj střet kontrastů – hranatý, oranžový, suchý a mrtvý svět proti oblému, zelenému, živému světu, který je evidentně plný vody. Portrét dívky uprostřed, pojatý z nevšedního úhlu, pak zachycuje velmi působivý výraz tváře.*

Jitka Šenkeříková: *Líbí se mi jednobarevné pojetí ilustrace. Sjednocující zelená dává výjevu magický ráz a podporuje svěží a sebejistý výraz postavy (spolu s větrem ve vlasech a podhledem). Portrét je řemeslně na úrovni. Co mi ovšem trochu vadí, je obsahová strohost. Od obálky bych čekal víc informací.*

Jana Šouřlová: *Divácky vděčná obálka, která je řemeslně na úrovni (ačkoliv některé postavy nepůsobí na svých místech přirozeně a dívka má zvláštně stylizovaný obličej, který moc nesouzní s ostatními), propracovaná a pečlivě vyvedená. Výjev je příjemně orámován dveřmi a efektními výhonky působivé dýně v popředí. Celý ústřední šrumelec a popkulturní odkazy zaručují, že se kniha dostane do rukou čtenářů, kterým je určena. Nepříjemný kompoziční ruch způsobují dotýkající se linie vidlí a kníru rozhněteného zemědělce. Vůbec mám pocit, že kompozice postav není tak dobře rozvržena, jako kompozice celku.*

Dodávám, že jsem hlasoval pro Milana Malíka. Z autorů, kteří zůstali mimo pozornost ASFFH, mě mrzí zejména absence Pavla Čecha a jeho komiksu *A* a obálka Martina T. Peciny k Příbáňovu *Všechno je jenom dvakrát*.

Nadějný nováček / počín roku / zvláštní cena

Vedle povídek nejzrádnější kategorie. Podle jakých kritérií vybírat? Podle zásluh? A jak je zhodnotit? Podle sympatií? To není příliš objektivní... Těžko hledám klíč.

Z *Temnoty z Pressburgu* jsem četl pouze ukázkou. Slovenská kulhánkovina, proč ne, asi bych si to přečetl i celé. Ale proč tomu dávat cenu? Podobně *Žena se Ivem* (i když tady jde aspoň o projekt, který sdružuje spisovatelky české i sloven-

ské). Navíc se *Ženě se Ivem* dostalo skutečně výrazné propagace, nevidím potřebu tuto reklamní kampaň ještě utužovat – nota bene v cílové skupině, která o projektu nutně slyšet musela.

Zajímavější je další slovenská nominace – organizovanie súťaže Fantasy Award otvorenej pre autorov zo Slovenska i z Česka. I když, zajímavější... Horko těžko jsem se snažil dopátrat více informací. Když už se proklikáte přes Cenu Fantázie, zjistíte, že mezi porotce prvního ročníku patřil třeba Jeff VanderMeer, což je samozřejmě velké jméno – ale už se téměř nedozvíte, kdo zvítězil, kde se o tom dá zjistit víc, kde je možné si vítězné povídky přečíst a podobně. Ale nápad a záměr projektu skvělý. Jen by bylo dobré, aby se o tom vědělo.

V podobném duchu se nese antologie *Dreams From Beyond*, kterou sestavila Julie Nováková. Za propagaci české literatury v zahraničí jí patří pořádné poděkování – tím spíš, že je e-kniha volně ke stažení – podobně jako třeba finské antologie „Finnish Weird“.

Cenu si (ne)odnesl Antonín K. K. Kudláč. S ASFFH se rozkmořil již před časem, odešel – a teď se údajně vyjádřil v tom smyslu, že by bylo divné, kdyby akceptoval cenu od instituce, od které se distancoval. V každém případě mě osobně těší, když je oceněna odborná práce o fantastice. Jakkoliv je kniha spíše sociologickým textem, je potřebná. Když k ničemu jinému, tak k tomu, aby vyvolala polemiku. Což se jí zatím nepodařilo, ale to není chyba její, nýbrž chyba těch, kteří si jí nevšimají (tady si sypu popel na hlavu, kdybych byl co k čemu, už na to na Sardenu visí recenze...).

Co by ještě mohlo být nominováno a nebylo? V prvé řadě je to sborník z konference o fantastice *Na rozhraní světů*, který sestavila Tereza Dědinová. Zde musím přiznat, že jsem na to při nominacích trestuhodně zapomněl. Dalším textem hodným pozornosti jsou *Bytosti na pomezí* Jana Lukavce. Zdá se, že na snahu o pojetí fantastiky z odborného hlediska není rezignováno. Uvidíme, co přinesou další léta.

Nejlepší nakladatelství

Nakladatelská kategorie je ošemetná. Máme tu větší nakladatelství (Albatros, Argo, Host), která mají více prostředků, větší propagaci, větší možnosti – a proti nim často stojí subjekty menší až malé (Straky na vrbě, Brokilon, Gorgona Books). Mezi nějakými třiceti nově vydanými tituly od Arga se najdou vynikající texty. Ale můžete nefandit lidem, kteří vydají čtyři knihy za rok, ale dělají to prakticky sami? Na tomto rozporu stojí i letošní nominace.

Nakladatelství Hydra vydalo v roce 2016 tři knihy. To není pravda mnoho. Ale ať žije slovenská fantastika. Po malých krocích k velkým cílům, po malých kapkách k velkým loužím. Držíme palce.

Triton je stálce v nominacích. Loni ale překvapivě nevydal nic moc zajímavého. Jasně, je tu Reynoldsův *Prefekt*, jsou tu nová vydání Lukjaněnkovy *Hlídky* (ve spolupráci s Argem), nový Žamboch... no, a to je vesměs to nejzajímavější (aniž bych chtěl urazit fanoušky Brettů nebo Nixů).

Artis Omnis je druhé slovenské želízko ve výhni. Zajímavé je, že z pěti vydaných knih se dvě vyskytly v nominacích ASFFH (*Temnota z Pressburgu* a *Medzi námi*). Opět držíme palce i nadále.

Brokilon se dlouhodobě snaží – objevuje české autory, dává nováčkům prostor, v edici Evropská space opera se občas objeví zajímavý kousek. Super. Devět titulů za rok 2016, nejvýrazněji působí z ohlasů *Konstantynův efekt* Karoliny Francové. Kdyby se stihl *Algor*, bylo by to možná ještě zajímavější...

A pak je tu moloch Arga. S tím se obtížně soutěží. Máme tu osvědčené autory (P. K. Dick) i spisovatele v ČR neznámé (Lavie Tidhar), nová vydání starých klasik (Růže pro Algernon) i pokusy proniknout do nových vod (Cestovatel stoletím). Co víc si přát? Takhle nějak to má asi vypadat.

Co by ještě mohlo být nominováno a nebylo? Těžko říct, kam zmizelo nakladatelství Laser-books. Tím spíš, že Tomáš Jirkovský byl nominován na cenu za dlouholetou práci pro SF. A s tituly jako *Okultace*, *Roky rýže a soli*, *Královská krev* nebo *Železný anděl* si své místo v nominacích stále zaslouží. Osobně mě velmi překvapila absence brněnského Hosta. Nové, zajímavé objevy (*Jiskra v popelu*, *Ódinovo dítě*, *Tulák*, *Všemi dary obdarovaná*, *Vesaliovo tajemství*), pokračování zavedených sérií (*Stín krkavce*, *PAX*), podpora odborného psaní o fantastice (A. K. K. Kudláč) i českých autorů (Michal Přibáň, Petra Stehlíková)... co už chceme víc? A abychom se dotkli i malých nakladatelství, vždy jsem ochoten nominovat Straky na vrbě (minimálně za Žoldněře fantazie a Neočekávané dýchánky), s novým přístupem zaujal Gnóm! Jakuba Němečka (protože Plameňák na konci léta i Vyprávění byly vynikající knihy – ve zcela komplexním smyslu tohoto slovního spojení) nebo Gorgona Books (Poseidonia – chorvatská mírně erotická steampunková detektivka, Krocení sopek – antologie fantastických povídek z jihovýchodní Asie).

Nejlepší povídková kniha

Tady se musím přiznat k mezerám – Fantázii a Medzi námi jsem nepřečetl celé. Prostě jsem to nestihl. Ale to, co jsem přečetl, se mi líbilo – a snad jsem schopen na základě přečteného zhodnotit.

Žena se lvem je ambiciózní projekt. Měly by vyjít ještě tři knihy – prostor na zisk cen ještě bude. Jakkoliv se domnívám, že to nejčastěji skončí pouze u nominací. Nominaci si kniha zaslouží. A to stačí.

Podobný případ je Fantázia 2016. Mohl by tam místo ní být Mlok, čistě teoreticky by se mohli objevit Žoldněři fantazie, ale je tam Fantázia 2016. Jakékoliv ocenění pro organizátory soutěží pro nové tváře je akceptovatelné. A pokud se tím trochu zpropaguje slovenská fantastika, je to naprosto v pořádku.

Zůstávají tři adepti na vítěze. Laird Barron je v *Okultaci* inovativní, neotřelý, ale není to snadné čtení a není to čtení pro každého. Všudypřítomný hmyz, každé slovo pečlivě promyšlené a... proč za to vlastně nebyl Milan Žáček nominovaný na cenu v překladatelské kategorii? Silné.

Medzi námi Alexandry Pavelkové musím dočíst. To, co

jsem ze sbírky přečetl, bylo podmanivé, mnohdy s dávkou nostalgie, ale komorní a chytře napsané. Ceně pro Alexandru Pavelkovou bych rozuměl – a snad byl neúspěch v této kategorii nahrazen tím, že získala cenu za celoživotní zásluhu.

Darebáci mají za sebou velká jména – G. R. R. Martin a Gardner Dozois jako editoři, G. R. R. Martin i jako autor, dále třeba Gillian Flynn (to je ta, která napsala hit *Zmizelá*), Neil Gaiman, který se vrací s postavou z *Nikdykde*, markýzem de Carabasse, Connie Willisová s kouzelným textem z multiplexu, Patrick Rothfuss s povídkou, která zkoumá dobro, zlo a touhy lidí (dětí), nebo Joe Abercrombie se střeleným textem o ukradeném (mnohokrát ukradeném) zboží. Jsou tam i povídky naprosto zbytečné (třeba právě Martinův text, ale ani Gaiman, když jsme u toho, tu není v nejlepší formě...), ale ty nejlepší texty jsou skutečně skvělé.

Co by ještě mohlo být nominováno a nebylo? *Blábol a jiné příběhy* Neala Ashera, finské podívno *Lesní lišky a jiné příběhy*, Dobiášovy *Neočekávané dýchánky* nebo *Plameňák na konci léta* v překladu Jakuba Němečka. Kromě toho se mluvílo o *Krocení sopek*, antologii autorů z jihovýchodní Asie nebo o počínu Pavla Fritze s názvem *Archa zrůd*.

Ostatní

Ve výčtu chybí hned tři kategorie. Tedy ještě krátce k nim. **Nejlepší časopis** je cena poněkud omezená, protože časopisů, které vycházejí v českém prostředí není mnoho. Výraznější dopad, mohu-li soudit, mají dva – Pevnost a XB-1. Ač Interkomu fandím, nutně mu pro úzký okruh čtenářů zůstává pozice toho třetího vzadu. Pevnost se zaměřuje na mladší a méně náročné obecenstvo. Tomu je přizpůsobena i grafika, prostor věnovaný recenzím, velikost titulků a podobně. To, co dělají, dělají skvěle. Ale XB-1 je ten „vážený“. Svéřepě prosazuje české i světové povídky, zuby nehty se drží svého konceptu, který možná může působit zastarale, ale v jakékoliv době bude prospěšný.

Cenu za dlouholetou práci pro SF získala Alexandra Pavelková. Zaslouženě. Stejně jako by ji dostali zaslouženě další dva nominovaní. Pravděpodobně to na ně čeká v dalších letech. Zvláštní cenu získala Dana Kalinová, a to zejména v souvislosti vzájemné podpory v rámci veletrhu Svět knihy.

A zbývá **Knihá roku**. Podobně jako v Magnésii Liteře, i tady většinou vyhraje kniha, která ve své kategorii nezvítězila. Sám jsem nominoval *Vyprávění*, *Roky rýže a soli* a *Vodní nůž*. Chápal bych *Všemi dary obdarovanou*, *páté Mycelium* nebo *Okultaci*. Nesouhlasil bych, ale rozuměl bych, kdyby to získala *Žena se lvem* nebo *Fantázia 2016*. Ale Reynoldsův Prefekt?!? Nechápejte mě špatně, ta kniha je velmi dobrá (viz krátké info výše). Ale *Knihá roku*?! Jakože... proč?

Jan Křeček

Odposlechnuto

K návštěvě Miloše Zemana u britské královny se právě přihlásil Islámský stát.

Civilizační šok²

Část dvacátá čtvrtá: Jak se z obskurní kolonie stane světová velmoc?

Spojené státy se po rozkladu Sovětského svazu (r. 1991) staly jedinou světovou supervelmocí. Poslední stojící velikán, který má sílu formovat světovou politiku. Kdo o tom pochybuje, ať si přečte rozhovor s Putinem, který publikovala ruská on-line média. Když to tvrdí Putin v internetovém médiu, tak to musí být pravda.

Jak se vlastně stalo, že se z třinácti britských kolonií na kraji světa stala během pár století mocnost, která díky dolaru, NATO a Mezinárodnímu měnovému fondu ovlivňuje tvář celého světa? Byla to náhoda, nebo historicky nevyhnutelná nutnost? Američtí patrioti si myslí to druhé, a když se jich zeptáte, vysypou z rukávu následující důvody:

- 1) Je to boží vůle.
- 2) Stojí za tím vysoká židovsko-křesťanská pracovní etika a s ní spojená kulturní nadřazenost.
- 3) Může za to demokracie a progresivní ústava, která chrání americké občany před tyranii.
- 4) Díky silné armádě a izolaci se USA ubránily konkurentům.
- 5) Vzestup Spojených států zajistily výjimečné přírodní zdroje.
- 6) Můžou za to mimozemšťané. Dali Američanům technologii UFO a mikrovlnné trouby.

Pokud patříte k zastáncům bodů 1 nebo 6, nehodlám s vámi polemizovat. Zbýlé důvody stojí za kritický rozbor.

Může za vzestup USA vysoká morálka kolonistů? Pracovní etika je hezká věc, ale protestanti žijí i v Evropě. U nás například zahájili reformu církve husité. Jenže místo aby pomohli Čechům ke statutu velmoci, rozvrátili kvůli boží pravdě království. Podobně dopadly třenice mezi reformisty a antireformisty i v ostatních částech Evropy. Navíc, mnohé národy Asie mají jiné než židovsko-křesťanské kořeny a jejich pracovní etika tím netrpí, spíš naopak. Často se dokonce domnívají, že jsou Američanům (Evropanům) kulturně nadřazení.

Američtí historikové dávají rádi za vzor protestantskou etiku otců Poutníků, kteří se usadili v Massachusetts. Ti skutečně dokázali pozoruhodné kousky. Žili v míru s místními indiány, prosperovali a množili se závratnou rychlostí. V dobách, kdy se kvůli válkám, hladomorům a morovým ranám v Evropě dožívaly dospělosti jen dvě děti z pěti, měly protestantské rodiny v Massachusetts osm až deset dětí a většina z nich měla stejné početné potomstvo. Možná víc než protestantská etika zajistila americký raketový start vysoká hemživost spermií otců Poutníků. Jenže USA nebyly jen Massachusetts. Kolonie ve Virginii měly teplejší podnebí, trpěly malárií, a o morálce jejich kolonistů se dá úspěšně pochybovat. K největším koloniálním městům (mimo Bostonu) patřily jižní Philadelphia a Charlestown, které bohatly z obchodu s rumem, tabákem a otroky. Sečteno a podtrženo, pracovní etika není k zahoezení a mnoha evropským státům také pomohla k prosperitě, ale to samo o sobě k dosažení statutu supervelmoci nestačí. Nadřazenosti protestantů se úspěch Ameriky vysvětlit nedá.

Ani argumentace, že Američané převládali ostatní díky vynálezu demokracie, neobstojí. Předně, demokracii vynalezli Řekové v Athénách v pátém století před naším letopočtem. I když se po nich pár okolních měst na Peloponésu chvíli opičilo, řecká demokracie podlehla Římu. Ten demokracii vážně nebral, své největší slávy dosáhl jako impérium. Senát fungoval jako debatní klub, pokud mu to císař dovolil. Obávám se, že ani dnes Řekům demokracie nepomůže umožnit jejich státní dluh.

Faktem je, že se Američanům podařil demokratický experiment ve větším měřítku. Trvalo však celé století, než mladý stát zesílil natolik, aby se přestal strachovat, že ho evropské mocnosti napadnou, nebo dokonce zlikvidují. Když se USA roku 1812 dostaly do sporu s Britským impériem, před invazí královny moří ho demokracie neochránila. Mladé americké loďstvo sice svedlo pár námořních šarvátek, ale invazi Britů zabránit nedokázalo. Výsledek: Vypálený Washington i s Bílým domem (r. 1814). Americký prezident Monroe uprchl tak překotně, že Britové našli na trávníku před Bílým domem jeho parádní porcelán připravený na banket. Britští oficii prý žertovali, že jídlo chutnalo výborně, ale obsluha byla mizerná. Demokracie je možná ekonomicky výhodná, ale také křehká záležitost, kterou je možné kdykoliv demontovat. Navíc se z hádek v parlamentu soudnému člověku obrací žaludek. Samotná demokracie by americký státní experiment neuchránila před řeckým osudem, natož aby z něho udělala velmoc. Ještě nějaká ingredience tu schází.

Tím se dostávám k následujícímu bodu, silné armádě. Spojené státy mají nejsilnější armádu, námořnictvo a letectvo na planetě. Kromě nukleárního útoku Ruska jsou obtížně zranitelné. Čína se vzmáhá, ale vojensky je pořád druhořadou zemí. Pak jsou tu ještě islamisté. Ti sice mohou odpálit americkou ambasádu nebo zbořit Twin Towers, ale představa, že by se Islámský stát vylodil na východním pobřeží USA, je nepředstavitelná. Americký útok opačným směrem je naopak představitelný velmi dobře. Jak jsem řekl, Spojené státy jsou supervelmoc. Původní otázka však zněla jinak. Pátráme po tom, jak se mladý stát dokázal vypracovat na světového hegemonu. Byla to náhoda, nebo historická nutnost?

Třináct kolonií na východním pobřeží obývaly v roce 1776 dva a půl milionů kolonistů. Britské ostrovy měly třikrát víc obyvatel, nemluvě o síle zbytku impéria. Další mocnosti, které měly záslusk na nový kontinent, byly ještě silnější. Francie měla asi 26 milionů a Španělsko 9 milionů obyvatel a další žili v koloniálních državách. Pokus kolonistů vymanit se z politických a ekonomických vazeb na Anglii byl riskantní kousek. Snadno mohly upadnout pod nadvládu někoho jiného. USA neměly loďstvo, armádu ani plán, jak ochránit mladou republiku. Už to, že se revoluce podařila, byl malý zázrak (že by bod číslo jedna měl přece jen něco do sebe?). Zvládli to jen proto, že obyvatelé kolonií byli po zuby ozbrojeni a spojili se proti anglickému králi s Francií.

Ani po vítězství rebelů, chci říci amerických patriotů, nebyl

nový stát v bezpečí. Britové měli převahu na moři, a když je přestal zaměstnávat Napoleon v Evropě, našli si čas na invazi do USA (r. 1812-1815). Později se situace mohla opakovat za války Severu proti Jihu. Kdyby britské loďstvo zasáhlo ve prospěch Jihu a rozprášilo námořní blokádu, mohla by se situace Konfederace vyvíjet jinak. Možná by zásah *tehdejší* supervelmoci mohl dokonce zmařit šanci USA na velmocenské postavení o století později.

Z dnešního pohledu je obtížné si představit, že USA prvních sto padesát let od svého vzniku hrály v mezinárodní politice druhé až třetí housle. Bylo to jejich vlastní rozhodnutí a vlastně se na mezinárodní scéně nemusely moc snažit. Byly izolované a měly dobře bránitelné hranice. Nemusely budovat velkou armádu, raději se soustředily na kontinentální expanzi na úkor Britů, Španělů, Francouzů, Rusů, Mexičanů a indiánů.

Teprve když se USA rozepnuly napříč kontinentem, začaly přemýšlet, co dál. To, že jsou mocnost, prokázaly ve Španělsko-americké válce (1898), ve které získaly své vlastní kolonie. Jenže pozor, stále nebyly supervelmocí! Například německý generální štáb na začátku první světové války neměl z vojenské síly USA velký respekt. Ohodnotil ji jako „někde mezi Belgií a Portugalskem“. Jenže válka nastartovala v USA průmyslový potenciál a nedostatek představitosti se Němcům nevyplatil. Během první světové se Spojené státy poprvé postavily jako rovnocenný soupeř ostatním supervelmocím. Američané získali chuť hrát si na mocnost a ekonomicky vyrostli tak, že si konečně mohli dovolit armádu, která by tyto choutky umožnila. Nutnou podmínkou pro to, aby se stát mohl stát vojenskou supervelmocí, je jeho ekonomická síla. Amerika se prostě nejdříve musela stát ekonomickou supervelmocí.

Studie Stratforu *Geopolitika Spojených států: Nevyhnutelné impérium* tvrdí, že USA mají unikátně výhodné přírodní podmínky. Za prosperitu Ameriky nemůže Bůh, demokracie ani mimozemšťané. Stálo za tím příhodné klima, úrodná půda, splavné řeky a trocha štěstí. Zestručněné argumenty Stratforu jsou následující:

1) Nižiny kolem řeky Mississippi v srdci amerického kontinentu obsahují obrovskou plochu úrodné půdy. Je to nejcelistvější obilnice na světě, navíc snadno přístupná díky vodním cestám Mississippi a jejich přítoků. Kdo ovládne tento přírodní potenciál, získá takovou ekonomickou moc, že se prostě časem mocností stát musí.

2) Na rozvodí Mississippi se napojují splavné kanály východního pobřeží, takzvané Vnitropobřežní vodní cesty. Z velké části je vytvořila příroda a jsou chráněné před vlnobitím oceánu. Vodní doprava je dodnes nejlevnější způsob přepravy zboží. Tak vhodné podmínky pro rozvoj ekonomiky lze jinde na světě najít stěží. Díky tomu dokázala Amerika produkovat a distribuovat přebytek potravin. Začala nevyhnutelně bohatnout, množit se a sílit.

3) Severní Amerika leží daleko od ostatních konkurentů. Obtížný přísun vojska a zásob byl jedním z důvodů, proč USA zvítězily ve válce za nezávislost. Díky izolaci nebyly Spojené státy vystavené bombardování ani během první a druhé světové války. Potom je tu faktor dobře bránitelných hranic. Na se-

veru leží ledová Kanada (35 milionů obyvatel), která nemá potenciál USA ohrozit. Na jihu je lidnaté Mexiko (129 milionů, r. 2016), ale oba státy odděluje poušť. Přesun armády přes tuto bariéru není jednoduchá záležitost. Z těchto důvodů nemusely USA vydávat velký potenciál na vlastní obranu. Mohly se soustředit na ekonomický růst.

4) Jakmile se Spojené státy úspěšně rozepnuly napříč kontinentem a vybojovaly na Mexiku příznivé hranice, eliminovaly tím kontinentální konkurenci a mohly se vrhnout na expanzi. Vybudovaly loďstvo a soustředily se na ovládnutí potenciálních přístupových tras k americkému kontinentu. Do toho zapadá anexe Havajských ostrovů (r. 1898) a válka se Španělskem, která skončila anexí Portorika, Guamu a Filipín. Nejdůležitější však byla Kuba, formálně nezávislá, ale v podstatě protektorát USA. Díky kontrole Kuby ji nikdo nemohl využít jako nástupní můstek k okupaci New Orleans, což je klíčový bod k ovládnutí přírodních zdrojů kolem řeky Mississippi.

5) V následující fázi vybudovaly USA tak silné loďstvo, že je nemohl nikdo ohrozit výsadem na pobřeží. Loďstvo je drahý špás a jeho budování trvá desítky let, ale s konečnou platností zabezpečilo námořní přístupy k USA. Začátkem druhé světové války navíc USA získaly náhradou za dodávku torpédoborců všechny důležité námořní základny Velké Británie. USA se staly světovou supervelmocí, Británie o tuto pozici přišla. Britové měli smůlu, protože jejich ostrov leží blíž Německu a neměl ani lidské, ani přírodní zdroje, kterými vládly Spojené státy.

Vysvětlení načrtnuté ve studii Stratforu vysvětluje přírodními zdroji i to, proč se jako supervelmoc neudržela Evropa, Čína, nebo Rusko. V některých aspektech jsou tvrzení studie dost nucená, ale já upřednostňuji přirozené vysvětlení hegemonie USA nad nadpřirozeným. Milovníci demokracie to oplácou, ale podle Stratforu jsou technologický pokrok nebo oddělení státu od náboženství hezké faktory, ale v konečném důsledku druhotné. Důležitější je schopnost státu vytvořit silnou ekonomiku, armádu a využít jich k eliminaci konkurentů.

Tento koncept zní cynicky jako z dílny Donalda Trumpa a možná vám z toho naskočila kopřivka. Faktem však je, že Amerika supervelmocí je a ještě chvíli supervelmocí zůstane. Dodnes je díky níže řeky Mississippi obilnicí světa a vyváží šedesát procent své produkce kukuřice. Možná kukuřičné lupínky snídáte také. Pokud však patříte k lidem, kterým se hegemonie Ameriky zajídá, není vše ztraceno. Počkejte si pár desítek let až století. Supervelmoci přicházejí a odcházejí. Šance českého státu stát se supervelmocí je bohužel nepatrná, takže střední Evropu ovládne určitě někdo jiný. Třeba Čína, Ruský superstát nebo světový Kalífát. Pokud vám to nevadí, můžete místo kukuřičných vloček ke snídani v křidu pojídat dim sum, vodku nebo falafel.

Martin Gilar

Odposlechnuto

Při četbě Respektu nabývám pocit, že před Ruskem nás může ochránit jen přijetí eura, milionu uprchlíků a úplný zákaz střelných zbraní (obří socha Merkelové by to ovšem pojistila).

Časem s vědou - červen

● velkých činech vědy a techniky

Čert versus d'ábel

„Zoufalá nemoc vyžaduje nebezpečný lék,“ prohlásil před čtyřmi staletými spiklencem Guy Fawkes a pokusil se vyhodit do vzduchu anglický parlament i s králem Jakubem.

Málokde „Fawkesovo pravidlo“ platilo víc než ve starší medicíně, kdy lékař v případě neúspěchu či neexistence zavedené léčby experimentoval v naději, že se to třeba ujme. Takhle už v polovině 50.

let 19. století v Praze profesor lékařské fakulty a ředitel ústavu pro chromylné v Praze Franz Köstl zkoušel léčit progresivní paralýzu uměle vyvolanými neštovicemi. Chtěl využít známého již faktu, že stav některých psychotiků se zlepšil po očkování proti neštovicím... Podařilo se mu vykurýrovat čtyři nemocné. (Jako průkopník *pyretoterapie* v psychiatrii je Franz Köstl dodnes připomínán i v odborné literatuře. Žel, neustálé stížnosti na špatné hospodaření ústavu - chtěl totiž, aby pacienti neumírali hladem a zimou - i nedosti servilní chování k vrchnosti vedlo k jeho odvolání a odchodu z Prahy na univerzitu do Štýrského Hradce.)

O třicet let později Julius Wagner-Jauregg léčil na psychiatrické klinice ve Vídni ženu s těžkou laktační psychózou, které přestálý břišní tyfus přechodně vrátil rozum. Mladého doktora tenhle „zázrak“ zaujal natolik, že začal pátrat. Objevil další podobné případy: Například žena, kterou přechod dohnal k pomatení smyslů, překonala otravu krve a vrátila se domů ke svým devíti dětem. Z 223 Jaureggem nalezených případů překvapivého uzdravení, u nichž proběhly např. růže nebo břišní tyfus, v 77 případech psychóza ustoupila, ve 22 dokonce trvale. Publikoval to v roce 1887 a rok nato začal u svých pacientů opatrně vyvolávat horečku injekcemi streptokoků. Nijak zvlášť neuspěl. Nicméně toto téma zcela neopustil. K výzkumu terapeutických účinků horečky si po dvou desítkách let - už jako profesor a přednosta kliniky - rovněž vybral pacienti trpící progresivní paralýzou. Ze dvou důvodů: jednak o ně nebyla nouze (tvůřili až třetinu osazenstva tehdejších blázců), jednak měl nově k dispozici Wassermannovu reakci, která podle obsahu protilátek v krevním séru umožňuje sledovat průběh terapie syfilidy. Rozhodující se ale ukázal druhý krok: Jako zdroj horečky zvolil Jauregg malárii - dala se totiž pohodlně moderovat podáním chininu. Možná v tom sehrála roli i náhoda, kterou zinscenoval boom infekčních chorob na bojištích první světové války. Právě před sto lety, **14. června 1917**, přiběhl totiž k profesorovi Jaureggovi asistent. „Ten voják s nervovým šokem dostal malarický záchvat. Dáme chinin?“

Dali. Ale těsně předtím převedli pár kapek vojákovy krve do žil jiných dvou pacientů - bývalého herce a bývalého poštmistra, devastovaných pokročilou progresivní paralýzou (v konečných stádiích syfilidy tehdy už známý lék salvarsan neúčinkoval). Po záchvatu vysoké horečky ukončeném dávkou chininu se stav obou pacientů dramaticky zlepšil. Podobně u části z dalších sedmi - tři se víceméně uzdravili, jeden zemřel.

Po určitých komplikacích s nebezpečnými formami malárie se terapie syfilidy horečkou ujala ve velkém (často v kombinaci se salvarsanem). Jejím apoštolem byl kupříkladu chicagský hlavní lékař Herman Bundesen, který počátkem 2. světové války prosadil jakási hromadná kurýrování i jen podezřelých syfilitiků jednodenní horečkou, vyvolanou chemicky. Jak píše americký mikrobiolog a popularizátor Paul de Kruif, „ze všech velkoměst Ameriky stalo se v druhé polovině roku 1943 Chicago co do pohlavních chorob nebezpečnějším pro rekreační pobyt hochů naší armády“.

To už Julius rytíř Wagner von Jauregg, ověnčený v roce 1927 Nobelovou cenou, sledoval z věčnosti.

Praktičtí a kliničtí lékaři se sice z neočekávaných vyléčení radují kvůli pacientům, na druhé straně vědci tyto „zázraky“ podvědomě nemají příliš v lásce, neboť čeří vlnky na statistice účinnosti ověřených terapií a vnášejí do jejich medicíny založené na důkazech nežádoucí neznámé. Navíc jim imunologové neustále připomínají prostý fakt, že řada léků imunitu poškozují. Například antibiotikum vedle těch choroboplodných vyhubí i užitečné tělní bakterie, takže tělo sice zbaví patogenů, ale v určitém smyslu je učiní zranitelnějším než předtím. Uzdravení v kontextu celého organismu musí dovršit rekonvalescenci imunitního systému.

V současnosti spějeme ke stavu, kdy mikroby jsou vůči antibiotikům odolnější. A právě imunoterapie může jednou slábnoucí moc antibiotik úspěšně nahradit.

Samozřejmě je tu nejedno „ale“: Imunita je složitý, jemně vybalancovaný systém a pochopit, proč se občas beznadějně nemocný člověk zničehonic uzdraví, nebude snadné. A ještě těžší pak bude imunitu selektivně komandovat - to je jako přimět hladového orla lovit jenom myši a nevsát si hrabošů... A i kdybychom se to jednou naučili, otázkou bude, co z toho. Treba se ukáže, že imunitu nelze stimulovat bez vedlejších dopadů. Jinak řečeno - cena imunoterapie může být tak vysoká, že ji raději nebudeme běžně využívat. Oprášíme Fawkesovo pravidlo?

František Houdek

Nobelovy ceny a trianagl omylnosti Třeštění letitého popularizátora 64

Ve vědecké obci dnes silně rezonuje názor, že Julius Wagner-Jauregg (viz předchozí text) si Nobelovu cenu nezasloužil. Pochybnosti panují i v několika dalších případech. Které to byly a proč?

V roce 1903 dostal dánský lékař Niels Finsen Nobelovu cenu za tzv. *fototerapii* – léčení některých kožních nemocí světlem. Švédský virolog Erling Norrby, který se koncem minulého století dvacet let podílel na výběru Nobelových cen za fyziologii/medicínu, k tomu ve své knize *Nobelovy ceny a přírodní vědy* (česky 2013) napsal:

„Jeho příspěvek k léčbě nemocí, zejména *lupus vulgaris*, pomocí koncentrovaných paprsků světla, sice postrádal teoretickou a vědeckou podporu, ale v té době byla ceněna jeho údajná praktická hodnota“.

Finsenův krajan Johannes Fibiger zase při studiu krys nakažených tuberkulózou zjistil, že zároveň onemocněly rakovinou žaludku. Mikroskopickým vyšetřením napadené tkáně v ní objevil nový druh parazita, který se šířil v tropickém druhu švábů dovážených do Dánska z Kari-biku v pytlích cukru. Fibiger pak krmil nakaženými šváby krysy a po několikaletém výzkumu v roce 1912 zjistil, že krysy onemocněly rakovinou žaludku. Onen drobný údajně karcinogenní organismus nazval *Spiroptera carcinoma*. Opět profesor Norrby: „Po určitých neshodách v (nobelovském, FH) výboru dostal Fibiger v roce 1927 odloženou cenu za rok 1926, což byl jeden z největších omylů, kterého se Karolinský institut dopustil.“

Fibigerův objev „*bacilů rakoviny*“ se nikdy nepodařilo potvrdit. Dnes se „jeho“ parazitická hlístice jmenuje *Gongylonema neoplasticum*. (Ironií osudu už před první světovou válkou byly objeveny hned dva viry vyvolávající u slepic leukemii, resp. maligní sarkom. To nobelovský výbor jako celek ignoroval. Napravil to až v roce 1966 a odměnil alespoň jediného žijícího z objevitelů virové onkogeneze – amerického virologa Francise Peytona Rouse; od objevu k ceně uplynulo pětadvacet let.)

Portugalský neurolog a neurochirurg Antonio Moniz v polovině 30. let 20. století vyvinul a provedl první úspěšnou prefrontální *lobotomie* – přerušení některých nervů mezi čelními mozkovými laloky a zbytkem mozku. Tím dosáhl až zázračného zklidnění agresivních jedinců nebo vyléčení některých dosud neléčitelných psychóz a bolestí. Za to dostal v roce 1949 Nobelovu cenu a zdálo se, že *psychochirurgie* se stane mocným nástrojem psychiatrie. Jenže: Lobotomie podstatně mění psychiku člověka – jeho intelekt sice zůstane v podstatě zachován, ale pacient se

stane nesamostatný, pasivní, ovladatelný jako beránek. A tak není divu, že byla během 50. let opuštěna.

V roce 1953 jeden z australských úředníků na Nové Guineji pořídil zřejmě první písemný doklad o existenci nemoci *kuru*. Americký pediatr slovenského prapůvodu Carleton Gajdusek ji vysvětlil jako účinek *pomalých virů*, tedy takových, které se patologicky projeví až řadu let po infekci. Byla z toho senzace a Gajdusek jel v prosinci 1976 do Stockholmu. Jenže se mýlil, iak zanedlouho prokázal americký lékař Stanley Prusiner svým objevem *prionů* (*Proteinaceous Infectious Particles*).

Problém s udílením Nobelových cen i jiných vědeckých poct a hodnotí obecně leží ve dvou rovinách: Zda výběr objevu odpovídá jeho významu a zda u vybraného významného objevu odpovídá výběr jeho autorů. Zde zůstaneme u prvního aspektu.

Nobelovský výbor, pokud chce odměňovat objevy relativně čerstvé a skutečně průlomové, to má těžké. Řada z nich totiž předběhla svou dobu a nedá se s ničím porovnávat. Ve 20. letech byly viry, natož retroviry, velkou neznámou, zatímco „větší“ patogeny už měly svoji tradici a dalo se proti nim imunizovat. Proto vyhrál Fibigerův původce rakoviny, tím spíš, že o mechanismu zhoubného bujení se tehdy nevědělo skoro nic. Jindy bývají objevy sice vědecky slabší, zato lákají svou lidskou užitečností a snáze se uznávají (Finsen, Wagner-Jauregg, Moniz). V době předantibiotické byl Jauregg velkým dobrodincem lidstva a Nobelova cena se nemohla ocitnout v lepších rukou. Následující době antibiotické přišla jeho léčebná metoda zbytečně drsná a Jauregg si cenu nezasloužil. Pro „postbiotiky“ zítřka budou zase příliš humpolácká antibiotika a Jauregg se stane vizionářem, pro kterého žádná cena nebyla dost dobrá. Jinak řečeno, kdo může vědět, kam ještě sahá vědecky podložená vize a kde už začíná zbožné přání?

Zatím pořád mluvíme o maximální objektivitě kalené pouhou neznalostí, obrazně řečeno *zabedněností*. Jenže správnost lidského úsudku ve vztahu k určité věci spoluurčují ještě nejméně dvě další omezení; jedno je *zaprodanost* (rozhodování ovlivňuje důraz na osobní prospěch), druhé *zaslepenost* (sympatie, předsudky, zkratka zaujatost kladná či záporná). Členové nobelovských výborů jsou lidé se vším všudy, a i když se vědomě budou snažit o maximální objektivitu, jejich nevědomí je z trojúhelníku *zabedněnost* – *zaslepenost* – *zaprodanost* nepustí. Proto kupříkladu neznámý Američan Rous někde za mořem neuspěl proti již slavnému sousedu, Skandinávci Fibigerovi...

František Houdek

Časem s vědou - červenec

● velkých činech vědy a techniky

330 let moderní fyziky

Plyne den babího léta 1666. Na zahradní lavičce jedné usedlosti ve východní Anglii sedí mladý Isaac Newton. Jeho mysl překypuje nápady, se kterými by raději žongloval uprostřed univerzitního kampusu, s učenými kolegy v dosahu. Jenže „jeho“ kolej je už druhý rok zavřená kvůli morové epidemii...

Náhle kousek od něj spadne ze stromu jablko. Vyvolá další gejzír myšlenek: „Jablko přivábila bezpochyby Země. Ale její síla jistě nekončí u větve, ale sahá do podstatně větších výšek. Nemohla by dokonce držet Měsíc tak, aby neuletěl do vesmíru, ale kroužil kolem Země?“

(Příhoda s jablkem povstala nejspíš z výroku samotného Newtona; později totiž na otázku po vzniku gravitačního zákona odpověděl: „Proč padá jablko vždy svisle dolů? Proč ne šikmo, ale vždycky ke středu Země? Ve hmotě musí existovat přitažlivá síla soustředěná ve středu Země. Když hmota přitahuje jinou hmotu, musí v tom existovat úměrnost s jejich hmotností. Proto přitahuje Země jablko právě tak silně, jako jablko Zemi. Musí tedy existovat síla, podobná té, kterou nazýváme tíže, síla, která je vlastní celému vesmíru.“)

Tedy se díky Koperníkovi vědělo, ŽE planety obíhají kolem Slunce, a díky Keplerovi i JAK. Zbývalo ještě objasnit, PROČ tak činí... Díky Galileovi už se také vědělo, že neplatí odvěký názor o potřebě síly k udržení jakéhokoli pohybu, ale pravý opak: Nepůsobí-li na pohybující se těleso žádná síla, pokračuje těleso v rovnoměrném přímočarém pohybu.

A působí-li, vyvolá změnu pohybu onoho tělesa úměrnou velikostí a směru této síly.

K tomu Newton dovedl ještě poučku třetí: Působí-li nějaké těleso silou na jiné, pak to působí stejnou silou na první.

„Je tedy zřejmé,“ uvažoval nejspíš, „že pohyb planet prázdným prostorem nepotřebuje žádnou udržovací sílu. Co ale účinek síly určitě vyžaduje, je zakřivení jejich dráhy. Navíc to nemůže být síla jediná, nýbrž dvojice opačných sil.“

A dále: „Mám dvě soustředné koule, jednu s poloměrem dvakrát větším než má druhá. Vliv přitažlivosti, tedy tíhy, se jakoby rozloží po povrchu koulí. Jelikož dvakrát rozměrnější koule má čtyřikrát větší plochu, „zředí“ se i tíže na tomto povrchu čtyřikrát... Tíže tedy ubývá se čtvercem vzdálenosti.“

Na tohle případ už staříček Archimédes, ale teprve Newton to zkusil prověřit. Za model si k tomu zvolil soustavu Země - Měsíc. Vzal si brk a papír, a počítal: Na povrchu zemském působící tíha se projevuje vteřinovým zrychlením 980 centimetrů. Měsíc je 60krát dál od středu Země než její povrch. Země

tedy zrychluje na Měsíci na 0,27 cm/s². Potom si Newton vybavil vzoreček pro odstředivé zrychlení, který nedávno formuloval jeho holandský kolega Christiaan Huygens, a vypočítal, že na Měsíc (aby neuletěl) musí působit opačné (dostředivé) zrychlení asi 0,24 cm/s². Rozdíl se mu zdál tak velký, že tuto cestu opustil a vrhl se na jiné problémy.

Věci však běžely dál. V roce 1672 změřil Francouz Jean Picard zemský poloměr mnohem přesněji, ale Newtona nenapadlo svá zrychlení přepočítat.

A tak se k přitažlivosti vrátil až pod vlivem svých učených kolegů Roberta Hooka, Christophera Wrena a Edmunda Halleye, kteří se jí koncem 70. let začali zabývat také. Teprve potom Newton vyhrabal staré poznámky - a s použitím Picardova nového poloměru se oba výsledky kryly! Základní kámen gravitačního zákona byl položen. Zbývala „maličkost“: Odvodit podle něho reálné dráhy planet.

Po celou tu dobu Newton neustále narážel na problémy okamžitých změn rychlostí nebo třeba na plochy průvodičů planet při jejich oběhu kolem Slunce podle 2. Keplerova zákona. Aby tyto proměnné veličiny nemusel do omrzení porcovat na maličké úseky a potom je zase dávat dohromady (tak se tehdy „derivovalo“ a „integrovalo“), nýbrž mohl s nimi regulérně (takřkajíc analyticky) počítat, nezbylo mu než přijít na nějaký obecně platný postup. Vynalezl tedy diferenciální a integrální počet. (To byl vědecký přínos asi větší než celý gravitační zákon.)

Zatímco Newton pilně počítal (spal v té době čtyři-pět hodin denně a pravidelně zapomínal jíst), Wren, zmožený svojí marnou snahou, nabídl Hookovi a Halleyovi symbolických 40 šilinků, jestli do dvou měsíců přijdou té zatracené přitažlivé síle na kloub. Když neuspěli, vydal se Halley do Cambridge vyzvídat: „Jaká by asi mohla být dráha planety pod vlivem gravitace podle zákona o obráceném poměru čtverců?“

„Elipsa,“ vece okamžitě Newton, „se středem síly v jednom ohnisku.“

„Jak to víte?“ zmožil se konsternovaný astronom.

„Vypočítal jsem to,“ zní nevzrušená odpověď.

Pak už to šlo ráz naráz a 5. července 1687 vychází Halleyovým nákladem Newtonův spis *Philosophiae Naturalis Principia Mathematica* (Matematické základy přírodovědy). Kromě zákona o obecné přitažlivosti (dnes gravitačního zákona) a základů diferenciálního a integrálního počtu obsahuje i aktuální přehled mechaniky a astronomie.

Principia otevřela zlatou epochu tzv. nebeské mechaniky. Jsou dodnes považována za nejvýznamnější dílo v dějinách fyziky a jejich autor (spolu s Albertem Einsteinem) za nejvýznamnějšího fyzika historie.

František Houdek

Sny na obloze

Třeštění letitého popularizátora 65

24. června 1947 krátce před třetí hodinou odpoledne uviděl obchodník Kenneth Arnold při pilotování svého soukromého letadla ve Skalnatých horách na severozápadě USA devět neznámých objektů, které podle jeho slov letěly ve formaci rychlostí přes 1000 mil za hodinu. Vzhledem k tomu, že pan Arnold byl rovněž zástupcem místního šerifa, byla jeho pozorování brána vážně a dostalo se jim publicity.

Přestože objekty popsal jako bezčasé letouny s křídly, média vytrhla jeho příměr, že se pohybovaly „jako talíře klouzající po vodě“ - a zrodil se termín *létající talíř*.

V takto vzrušené atmosféře **počátkem července** (data se poněkud liší) několik lidí z okolí městečka Roswell v Novém Mexiku uvidělo na obloze podivný předmět, slyšelo za bouřlivé noci na obloze výbuch. Ráno pak našel kovboj William Mac Brazel na své pastvině množství stříbrných úlomků, jejichž materiál ani tvar se nepodobaly ničemu známému. Přivolaní vojáci trosky odvezli neznámo kam a snažili se věc ututlat. (Až v roce 1994 přiznali, že tam tajně testovali balony pro dálkové zjišťování jaderných výbuchů.)

Pro úkazy, jaké viděl Arnold a potom v rozličných variantách mnozí další, se ujalo označení UFO – neidentifikované létající objekty. Věru bezedné téma, na kterém mě fascinují hlavně dvě věci.

První je *nespolehlivost lidských smyslů*. Náš odhad vzdálenosti vychází ze srovnání obrazů obou očí. Ty jsou od sebe několik centimetrů, takže od vzdálenosti 100 m je rozdíl mezi obrazy nerozpoznatelný. Jediné, co můžeme pohledem zjistit, je *úhlový rozměr a úhlovou rychlost* předmětu či jevu. Vnímání zvuku zase může být ovlivněno třeba rychlostí a směrem větru. A o subjektivitě vnímaného času nemá cenu ztrácet čas.

Jiří Grygar uvádí nádherný příklad. V pátek 2. prosince 1983 za jasného večera se na „české“ obloze objevila formace jasných různobarevně svítících bodů s kouřovými stopami, kterými prosvítal hvězdy. Během necelých tří minut, kdy byla vidět, se neslyšně šinula zhruba od západu na východ.

Po třech týdnech se v novinách objevila zprávička s výzvou, aby případní svědkové zaslali do redakce vlastní pozorování. Ze tří stovek dopisů se 263 dalo využít pro statistické zpracování.

Výsledek? Časy přeletu se lišily až o dvě hodiny, vzdálenost útvaru varíovala od 20 m do 15 km, rychlost formace na obloze od 40 do 900 km/h, její rozměry od 1,5 m do 2 km.

Koncem ledna 1984 pak dorazil oběžník britského centra pro radarové sledování družic s údaji o zániku posledního stupně nosné rakety sovětské družice *Gorizont 8*. Ten třením o vy-

sokou atmosféru ztrácel výšku, asi 100 km na Zemi se rozžhvil a rozpadal na kusy, které jasně zářily na večerním nebi. Úlomky se v té chvíli pohybovaly ve výšce 91-99 km rychlostí 28 260 km/h. Pro pozorovatele na našem území se šikmá vzdálenost formace pohybovala podle místa pozorování mezi 106 a 310 km, její maximální rozměry činily v tu dobu 10 km.

Druhou fascinující věcí stran UFO je *atraktivita mimozemšťanského výkladu*.

Statisticky vzato, přes 97 % jevů UFO má přirozené vysvětlení - jasnou planetu, hvězdu mihotající se nízkou nad obzorem, kometu, bolid, meteorologické jevy v ovzduší (to je i nejčastější vysvětlení Arnoldova „vidění“), oblaka zesponu nasvětlená Sluncem, vysoko letící letadlo, nověji i nějaká kosmonautická událost nebo efekt laserové show na mracích.

Vzhledem ke vzdálenosti, kterou by museli MZ urazit, je jejich přítomnost (navíc přesně v oně prchavé chvílce, kdy je lidstvo už technicky vyspělé, ale ještě se nezničilo) svrchovaně nepravděpodobná, takřka nemožná.

Důvody pro emzácký výklad proto považuje doktor Grygar za „naprosto nepochopitelné“ a z vědeckého hlediska má pravdu. Jenže věda

se do našeho vědomí vecpala až docela nedávno; celé věky předtím nám vládla víra v nadpřirozeno a ta se nám zadřela pod kůži. Lze si představit, že spouště z nás se věda svým chladným racionalismem zajídá. Naše duše historicky touží po doteku tajemna, chce přesáhnout svoje přirozené limity, propojit rozum s mysteriem. A tak místo vědění (alespoň občas) raději věříme. Přičemž nejsnáze se dá věřit tomu, po čem nevědomě toužíme.

A jsme u výkladu UFO hlubinně psychologického. Ten je natolik zajímavý, že i velkému Jungovi stál za samostatnou studii (*Moderní mýtus o věcech viděných na obloze*, 1959).

Po čem tedy naše nitro skryté touží? Teba po odpovědích na věčné filosofické otázky - proč jsme tady, jaký smysl má naše existence? Návštěvníci z vesmíru, kteří nutně musí být nerosovatelně pokročilejší a přesto svůj zvestup zvládli, by o tom mohli něco vědět... Jsou tedy mocní, jsou moudří, jsou (přejeme si) dobří, schopní i ochotní pomoci... Inteligentní mimozemský ufon možná představuje psychologickou kategorii stejného druhu jako božstva, je materialistickou formou nadpřirozena, ateistickou náhražkou boha.

O psychologický výklad nevědomé touhy po jinovětských UFO či dokonce po zážitku unesení MZ se za jasné letní noci pod hvězdami může pokusit každý. Bude se divit, co všechno ho napadne!

František Houdek

● vědě a psaní s Hanušem Seinerem

Publikuje spíše sporadicky, ale pokaždé to stojí za to. Jednou nás vezme do hlubokého vesmíru, v jehož struktuře je „něco jinak“, podruhé zase do zcela mimozemského prostředí u nás na Zemi. Řeč je o Hanušovi Seinerovi, který má na kontě zatím třináct povídek, ale stihl s nimi posbírat nominace (i několik vítězných) na Cenu Karla Čapka, Ikara a Aeronautila. Letos na jaře s překlady povídek „Terra nullius“ a „Hexagramaton“ proniká i do zahraničních vod. Jak vidí dnešní svět vědeckého i sci-fi publikování, co ho přivedlo k vědě a jaké novinky chystá do budoucna?

Ve svých povídkách používáš nové poznatky i otevřené otázky z nejruznějších vědních oborů a sám se věnuješ materiálové vědě na Ústavu termomechaniky AV ČR. Co tě přivedlo k vědě a proč právě fyzika materiálů? Na čem právě pracuješ?

K fyzice materiálů jsem přišel jako slepý k houslím. Ve škole mě to táhlo spíš humanitním směrem, k literatuře a dějinám umění, později k vojenské historii. A pokud k exaktním vědám, tak k zoologii a paleontologii. Ale měl jsem štěstí na lidi kolem sebe a řada z nich moji pozornost postupně stáčila k matematice a fyzice. Po sérii víceméně šťastných náhod jsem se tak najednou objevil v základním výzkumu právě v tomhle oboru. A už bych neměnil.

Pracuji souběžně asi na pěti projektech, jen volně souvisejících. Takže shrnout, čím se zabývám, v jedné nebo dvou větách asi nejde. Obecně řečeno: s kolegy zkoumáme zákonitosti pohybu objektů uvnitř hmoty – což zní mocně a tajuplně, ale ve skutečnosti je to spíš obyčejná systematická vědecká práce, která se může, a taky nemusí, za x let promítnout do technologického pokroku. V současnosti jsme celkem blízko pochopení fenoménu „suprapohyblivosti“ některých objektů ve speciálních magnetických slitinách.

Nejbliž tvému vědeckému oboru je prostředí povídky *Pod spinodárou*, vydané v Mloku 2016. Psalo se ti o něm díky tomu snáz, nebo obtížněji? Byla tím tvá představitost spíš stimulovaná nebo omezená?

Ve skutečnosti jenom velmi málo autorů vědecky orientované sci-fi pracuje přímo ve vědě – a má to svůj důvod. O oborech viděných z vnějšku se mnohem lépe fabuluje a autor si mnohem snáz udrží nadhled. Proto také *Pod spinodárou* není tak úplně hard SF povídka. Terminologii a obrazy ze světa fyzikální metalurgie jsem se tam snažil používat spíše jako lyrizující prvek. A to mi šlo naopak velmi snadno, protože se v tom světě cítím jako doma.

Když se na tvé světy podíváme obecněji, řada tvých příběhů sdílí volně pojatý motiv více „vrstev reality“, od simulaker v povídce *Terra nullius* přes mikrostrukturální svět v *Pod spinodárou* či vesmír ikon v *Ikonomklasmě* až po vaianské písmo v *Hexagramatonu*. Co tě na něm nejvíce láká, čím tě takový koncept přitahuje?

Sci-fi jako žánr dává autorovi ohromnou svobodu v tom, jak vůbec svět a realitu pojme. Řekl bych, že já ten potenciál využívám tak z jednoho procenta, ale i tak je to to, co mě na fantastice nejvíce přitahuje. V podstatě všechny moje povídky jsou v jistém smyslu alegorické – vždycky se snažím zamyslet

nad nějakým obecnějším problémem, něčím, co vnímám ve společnosti a mezilidských vztazích. Další „vrstvy reality“ pak vznikají řekneme sci-fistickou extrapolací těch myšlenek. Ale nechci, aby to vyznělo nějak přemoudře. Povídek jsem zatím napsal jen pár, pár jich snad časem přibude, ale na hledání nějakých obecnějších zákonitostí to bude pořád příliš malý vzorek.

Co se ti píše lépe – povídka, nebo vědecký článek? A můžeme se do budoucna těšit i na nějaké delší texty (mám na mysli především román, nicméně ani monografii určitě nepohrdneme...)?

Vědecký článek, a to v poměru asi sto ku jedné. Což nejspíš vyplývá z toho, že se tak v poměru sto ku jedné cítím být víc vědcem než autorem povídek. Na vědeckou monografii, má-li být co k čemu, mám ještě pěkných pár let čas. Na román už bych věk měl, což o to, a myšlenky na něj už mě několik let pronásledují. Ale s mým současným

psacím výkonem kolem dvaceti normostran za rok by se na pulty dostal až dlouho po té monografii, pokud vůbec. Aktuálně mám vážný problém s autorským blokem, věty ze mě nelezou, a pokud ano, za moc nestojí. Jestli tohle překonám, román bude první, na co se vrhnu. Nápady mám, ale zatím bych si je nechal pro sebe. Jen můžu slíbit, že to rozhodně nebude jednoduché čtení.

A my se budeme těšit! Ostatně, svět vědeckého i beletristického publikování se rapidně rozvíjí. Jaké změny považuješ za nejzásadnější a co podle tebe stále ještě schází?

Svět vědeckého publikování se poslední dobou otřásá v základech. Celosvětově narůstá tlak na publikační výstupy vědců a s tím narůstá i počet časopisů, včetně těch predátorových. Tradiční kvalitní časopisy musí bojovat s neúměrně velkým počtem nabízených příspěvků a tlakem na co nejrychlejší opublikování přijatých prací. Technická kvalita vydávaných článků i odborná kvalita posudků v důsledku toho upadá. Fenomémem posledních let je Open Access, kdy i tradiční tištěné časopisy dávají některé články na internet k dispozici volně, tedy i nepředplatitelům, pokud si to autor vyžádá a finančně časopisu pokryje náklady a ušlý zisk.

Některé grantové agentury přímo vyžadují, aby všechny výstupy jejich projektů byly jako Open Access publikovány, zřejmě jako veřejně dostupný doklad o vhodném využívání grantových prostředků. To je podle mě vysloveně hloupá politika, zajišťující přímý tok peněz z grantových agentur vydavatelům časopisů, aniž by to z toho vědci po cestě měli jakýkoliv obecnější prospěch. Navíc – jakmile autor platí časopisu za to, že tam jeho práce vychází, je mnohem těžší udržovat kontrolu nad odbornou kvalitou a nestranností editorů a recenzentů.

V beletristickém publikování je zřejmý příklon k elektronickým médiím, ale jinak jsem si žádné změny za poslední roky nevšiml. I když pravda je, že s tím světem přicházím do kontaktu naprosto minimálně a nikdy jsem o jeho vývoji moc nepřemýšlel.

Proč se lidé zabíjejí (Poznámka ke knize)

Nakladatelství Triton vydalo druhé, rozšířené vydání knihy evolučního biologa Jana Zrzavého, kde podtitul „Homicida a genocida“ nahradilo „Evoluční okno do lidské duše“. Pro ty z vás, kdo ještě neznají Zrzavého styl, přinášíme malou ukázkou:

„Etorové na Nové Guineji jsou přesvědčeni, že aby chlapec dospěl v muže, musí spolknout sperma starého muže. Nedaleko žijící Kaluliové naopak věří, že chlapec nedospěje orálním stykem se starcem, nýbrž stykem análním. Povzbuzující je, že obě etnika shledávají občeje těch druhých nechutnými. Je zjevné, že výzkumem takto deviantních zvyků se něco dozvíme o Etorech a Kalulíích, nikoli o „lidstvu“; pokročilá věda o člověku se musí zabývat obecností. Bohužel skoro všechno, co o lidském chování víme, pochází ze studia těch nejdivnějších lidí na světě, totiž populace *Western, Educated, Industrialized, Rich a Democratic*, zkráceně **WEIRD** (zároveň „weird“ = podivín), která se chová úplně jinak než ostatní lidé (a rozhodně jinak než naši lovecko-sběračští předkové). Objekty většiny výzkumů jsou ještě k tomu vysokoškolští studenti kolem 20 let, obvykle z amerických univerzit (neboť to je jediná sociální skupina, kterou lze použít k pokusům za nevelký peníz nebo ideálně za udělení zápočtu), tedy skupina mimořádně homogenní a zároveň ještě divnější než běžná WEIRD populace (Američané jsou obecně divní, vysokoškolští studenti taky, takže američtí vysokoškoláci se „normálnímu člověku“ – pokud něco takového existuje – podobají jen přibližně, rozhodně ne více než Etorové)“ □

Že nejde o lichou obavu, prokázal už v roce 1995 student antropologie Joe Henrich na své výpravě v Peru, když s lidmi amazonského kmene Mačiguenga uskutečnil behaviorální experiment Ultimáta, kdy jeden ze dvou hráčů dostane určitou částku peněz a musí se o ni podělit s druhým. Když ale druhý hráč shledá nabídku příliš nízkou a odmítne ji, nedostane ani jeden nic. V dosavadní zkušenosti hráči zpravidla nabízejí okolo 50 %, a když nabízejí méně, byli často potrestáni protihráčem, který nabídku odmítl. Ale Mačiguengové prakticky nikdy ani hodně malé podíly neodmítali.

„Odmítnout nabídku peněz zadarmo jim připadalo směšné. Necháпали, proč by někdo obětoval peníze, aby potrestal toho, kdo měl štěstí a hrál na druhé straně.“

Stejně tak mnoho věcí, které tvoří jádro viditelné části současné politiky západní Evropy a USA, připadá například Číňanům jako blbnutí **podivínů**, dokonce se na čínských sociálních sítích rozšířila nová urážka „baizuo“, což znamená „bílý levý“. Což znamená zhruba „lidé, kteří se starají jen o témata jako imigrace, menšiny, LGBTI a životní prostředí a nemají ponětí o skutečných problémech ve skutečném světě, jen proto, aby uspokojili svůj pocit morální nadřazenosti“.

Více v Týdeníku Echo 25/2017, str. 20.

ZR

Překvapilo tě něco na rozdílech v českém a anglo-americkém přístupu k vydávání SF povídek, když nyní můžeš oba porovnat?

K samotnému procesu nabízení a přijímání povídek se moc vyjadřovat nemůžu, protože výběr časopisů i všechnu komunikaci s editory jsi obstarávala ty, zatímco já se jenom vezl. A s tímhle odstupem na mě všechno působilo velmi vstřícně a profesionálně. Z čeho jsem ale vysloveně nadšen, je práce výtvarníků. To se netýká jen mých povídek, ale obou časopisů, *Strange Horizons* i *Tor.com*, obecně. Ty ilustrace jsou modernější, abstraktnější a autorsky odvážnější a k moderní psané fantastice se to skvěle hodí.

Máš nějaké oblíbené autory (ať už science fiction nebo jiných žánrů) nebo i vzory?

Oblíbených autorů mám plno, vzor asi žádný, tedy nikdy se mi nestalo, že bych dočetl knihu nebo povídku a řekl si: něco takového bych chtěl taky napsat. Ale imponuje mi třeba přístup Teda Chianga, který publikuje minimálně, ale dává si přitom záležet, aby každá práce byla ze zcela originálního a svého světa. Určitě mé psaní hodně ovlivnily některé knihy Johna Fowlese, možná mého nejoblíbenějšího romanopisce vůbec, a dál pak Stefana Zweiga, Davida Mitchella, Chiny Miévilla a řady dalších. Zvláštní slabost mám pro práce Cordwainera Smitha, často mezi klasiky žánru přehlíženého, a pro povídky Howarda Waldropa. To je podle mě jeden z neoriginálnějších autorů fantastiky vůbec, ale v češtině bohužel vyšlo jen pět nebo

šest prací a v originále se mi čte místy celkem obtížně. Alespoň cenami ověřená povídka „Ošklivá kuřata“ o definitivním vyhynutí ptáků dodo by si překlad zasloužila. Ale co jsem slyšel, s Waldropem je v tomhle ohledu dost těžká domluva.

Jedna sciifisticko-vědecká nakonec: Rozluštění jaké velké vědecké otázky by ses chtěl dočkat?

Tak tahle odpověď nebude ani originální ani překvapivá. Jasně že bych se chtěl dozvědět, jestli jsou ve vesmíru mimo naši planetu vyšší formy života. Nebo přesněji řečeno v nám dosažitelném a námi zkoumatelném vesmíru. Nedokážu si představit, že by někoho taková představa nevzrušovala a nechtěl by znát odpověď. Pak je tu pochopitelně řada dílčích otázek z oboru fyziky materiálů, které mi nedávají spát. Jejich rozluštění bych se nepochybně dočkat chtěl, ale to jsou otázky vysloveně „malé“.

Julie Nováková / XB-1

Hanuš Seiner pracuje v Laboratoři ultrazvukových metod Ústavu termomechaniky AV ČR. Je docentem v oboru aplikovaná fyzika, držitelem ceny Nadačního fondu Jaroslava Heyrovského a Prémie Otto Wichterleho pro mladé vědce. Pro příští akademický rok získal Fulbrightovo stipendium pro desetměsíční pracovní stáž na University of Minnesota. Přednáší a vede studenty a doktorandy na Fakultě jaderné a fyzikálně inženýrské ČVUT v Praze. Ve světě vědy je dle vlastních slov víc doma než v říši beletrie – ale osobně jsem nesmírně ráda, že se zařadil mezi hrstku českých vědců-spisovatelů science fiction.

Tradiční setkání Klubu kamarádů Kapitána Kida

Již pátým rokem se chystám a těším na setkání příznivců literární a hudební tvorby Jaroslava Velinského – Kapitána Kida v restauraci „U Holubů“ v sobotu 29. 7. ve Zbořeném Kostelci. Více na www.kkkk.cz

Kapitán tato setkávání pořádal za svého života a pokračují každoročně do současnosti. Poprvé mě na ně přivedl kamarád Leonard Medek. Stala se pro mě další kamarády odpolední cílovou stanicí našeho pěšího výletu do Kostelce (každý rok to bereme jinou trasou). Než nám na cestě postavili most, zahrnovalo naše putování i pikantní a dobrodružné brodění přes Sázu pod troskami hradu Zbořeného Kostelce.

V restauraci „U Holubů“ pak na verandě celé odpoledne cca od 15 hod. probíhá naše (pořídil jsem si na to loni speciálně novou akustickou kytaru Fender) lehce nacvičená hudební produkce písní Kapitána Kida a panuje báječná kamarádská pohodičková atmosféra. Na počest Kidovy památky přicházejí a sjíždějí se z celé republiky kamarádi, většinou v Kidově proslulém pruhovaném námořnickém tričku (není povinné) a již zdálky se po roce poznávají a zdraví.

Přátelé, přijďte se také vy podívat do Zbořeného Kostelce, udělejte si pohodičkový letní výlet třeba vláčkem, vykoupejte se v Sáze a přijďte si poslechnout evergreenové Kidovy písně s jeho nádhernými vybranými texty.

Srdečně vám doporučuji a zvu :)

malíř a ilustrátor Milan Fibiger

Odposlechnuto

Francouzi jsou v takové krizi, že už začínají s turisty mluvit anglicky.

Miroslav Singer

Jak se jmenuje ten typ žigulíka se dvěma výfuky?

Kolečko.

Pamětník

NON FICTION

Matt Ridley

Červená královna

Sexualita a vývoj lidské přirozenosti

Nestává se na našem malém trhu tak často, aby se vědeckopopulární kniha dočkala třetího vydání. Kniha byla napsána v roce 1993 a česky vyšla o šest let později a i díky vynikajícímu překladu Martina Konvičky takřka nezastarala.

U nás dobře známý autor Matt Ridley (naposledy jsme v Interkomu referovali o jeho *Racionálním optimistovi*) přináší nový pohled na evoluční psychologii pohlavního výběru. Od prvního vydání tato práce přispěla ke změně chápání mnoha aspektů evoluční teorie. Červená královna je poutavě napsaná encyklopedie zabývající se otázkami jako: K čemu je pohlavní rozmnožování vůbec dobré? Existence sexuality a pohlavního rozmnožování je totiž v současné době jednou z největších záhad evoluční biologie. Není třeba jasné, proč existují dvě pohlaví, jejichž zástupci se musejí složitě hledat a pářit. Vystavují se tak například riziku přenosu parazitů či nebezpečí, že budou lapeni predátorem. Ve srovnání s nepohlavně se množícím druhem se objevuje i spousta dalších nevýhod, kupříkladu polovina energie vynaložená na potomstvo se „utopí“ v samcích, kteří sami další jedince rodit nemohou.

Kniha se stala klasikou již krátce po svém vydání a patří do knihovny každého přemýšlivého člověka.

Argo, Dokořán 2017, přeložil Martin Konvička, 320 str., 399 Kč

